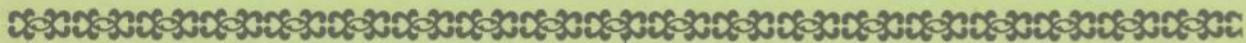

Українське Патріархальне Світобе Об'єднання
за єдність Церкви і Народу

БОСОСЛОВІЯ

МИРЯНСТВА

Дірпойт

diasporiana.org.ua

1983

УКРАЇНСЬКЕ ПАТРІЯРХАЛЬНЕ СВІТОВЕ ОБ'ЄДНАННЯ
За єдність Церкви і Народу

БОГОСЛОВІЯ МИРЯНСТВА

МАТЕРІЯЛИ СИМПОЗІЮМУ

Накладом УПСО

Дітройт 1983

Слава Ісусу Христу !

Ватикан, дня 18 жовтня 1982

До Хвальної Управи
УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІЯРХАЛЬНОГО СВІТОГО ОБЄДНАННЯ
в З.С.А.

Високоповажаний Пане Голово !
Високоповажані Пані і Панове !

Вітаю Ваш гарний і шляхотний почин влаштувати симпозіум на тему "Богословія мирян". Це великий крок вперед Вашого патріярхального руху, яким будете поглиблювати і набувати знання про важні богословські питання і з ними пов'язані справи життя, суті і праці Церкви. Знання – це вступ до розвитку, сили і творчої праці. Працюйте в тім нарямі даліше, бутильки молитвою, працею з науковою і знанням зможемо піднести себе на вищі щаблі і зрівнятись з іншими народами, що нас випередили на міжнародній арені. Бажаю Вам гарних успіхів в цьому благословенному ділі! Хай Бог благословить новий Ваш почин !

Благословення Господнє на Вас !

Патріярх і Кардинал

П Е Р Е Д М О В А

Українське Патріярхальне Світове Об'єднання влаштувало 30 жовтня 1982 р. у приміщенні Філії Українського Католицького Університету в Філадельфії симпозіюм на тему „Богословії мирянства“. Бажаючи дати мирянам для призадуми всі матеріали цього першого симпозіюму, видаємо їх окремою книжечкою, як відбитку з журнала „Патріярхат“, де всі вони були надруковані. Висловлюємо сподівання, що українські миряни приймуть її прихильно і що це видання принесе їм духовну користь.

ПРЕЗИДІЯ УПСО

ВІДКРИТТЯ СИМПОЗІЮМУ

Високопреподобні й Всечесніші Отці, Шановні Учасники симпозіюму та високоповажані Гости!

Український мирянський рух буде сильний, якщо миряни постійно виповнюватимуть його багатим змістом. Український патріархат, за який змагаються миряни вже багато років, це не лише сама патріархальна структура помісної української Церкви. Це не тільки форма, але й дуже багатий зміст. Український патріархат — це юрисдикція Глави і Отця Церкви та його синоду над усіма вірними українського обряду в цілому світі, це оборона прав і привілеїв тієї Церкви, це зберігання і плекання українського обряду, вікових традицій, християнської спадщини, рідного благочестя, власної ідентичності. Це змагання за єдність всієї української Церкви. Це застосування християнських засад в родинному, громадському, культурному й політичному житті. Це також постійне плекання й поглиблювання релігійного життя серед українських мирян. Іншими словами, це цілість релігійного й церковного життя українських мирян-християн.

Українське Патріархальне Світове Об'єднання, виконуючи постанови свого статуту, бажає дати змогу на цьому симпозіюмі призадуматися над деякими суперечностями між релігійними проблемами мирян і очевидними проблемами духовного життя. Це справа, якої не можна вичерпати однією конференцією, бо це програма праці на ціле життя. Однак, можна старатися звернути нашу увагу в цьому напрямі, залишаючи кожному завдання далі індивідуально розвивати і поглиблювати своє релігійне життя.

«Богословіє мирянства» — це нова богословська

наука, що розвинулася перед, під час і після II Ватиканського Собору. Вона займається дослідженням ролі мирян у Христовій Церкві на основі Божого Об'явлення. До її розвитку дуже причинилися папи Пій XI та Пій XII, які в різних документах пригадали мирянам їхній обов'язок співпрацювати з духовенством у справі ширення євангелії в світі. Це преважна справа, бо християнська Церква знаходиться сьогодні в кризі. Її віднова залежить від активної участі мирян у її житті та від усвідомлення собі завдань, що їх накладає на кожного з нас св. Тайна хрещення. Погляньмо, що діється навколо нас — в родинах і громадах, в культурі та в політиці. Поганський гуманізм затроє людське життя в кожній його ділянці. Його вплив не оминає й нас, українців. З цим треба боротися. Однаке, наш успіх залежить від нашої підготовки, нашої духовової сили, від нашої — як кажемо — християнської формaciї.

Наш сьогоднішній симпозіюм — це мала спроба причинитися до духового росту мирян, до нашої християнської формaciї, щоб таким способом були ще краще підготовані до здійснення наших завдань в українській Церкві. На нашій батьківщині її безпощадно нищить ворог Христа вже багато років. А в діаспорі, її члени, розкинені по всіх країнах і континентах, наражені на погубні впливи оточення. Отже, українська Церква потребує сьогодні активних у її житті мирян. Тому вони повинні постійно готовитися до того, щоб, у співпраці з духовенством, українська Церква могла рости, зберігати свою ідентичність, бути сильною і життєдайною.

В імені УПСО вітаю сердечно всіх приятливих і бажаю успіху в нарадах.

Богдан І.Лончина

БОГОСЛОВІЄ ПРО МИРЯН

За відповідями про явища, речі, події чи людей звертаємося до відповідних наук. Нема події, явища, предмету, про які не говорила б, не пояснювала б нам щось повністю чи частинно якась галузь людської науки, того твору людського ума та його невпинного досліду, яким цей ум пізнає речі, світ і довкілля через їх причини. Про людину — господаря землі і всього, що живе на ній,— той дивний Божий твір, ум, створив ряд наук: філософію, соціологію, психологію, антропологію, медицину, право, етнографію тощо, а навіть і політичні науки. Маємо аж забагато різних собі противорічних відповідей про те, хто така людина. Щірій шукач може розгубитися і таки не знати, що таке людина...

Нашим питанням є — хто є мирянин в Церкві? За відповідю шукаємо, хочемо її мати і треба її мати — ясну, певну, авторитетну. Не знаючи відповіді, можемо поводитись з ним так, як той, що не знає, як поводитися з вибуховим матеріалом і може знищити ним себе і других. Незнанням псуюмо речі й людей, як це може трапитися у вихованні без знання психіки дитини і здорових засад педагогіки. (Так сталося з Марксом і компанією, що свої теорії творили, не знаючи точної відповіді, що таке людина, і створена ними «ідеологія» чи «філософія» для людини зробила, за висловом одного з російських дисидентів, з діяльності людини — халтуру, а з людини — хама...).

Наука, що дає нам відповідь, хто такий мирянин, називається богословієм. Бодай кілька слів про цю мало відому серед нас науку, що колись разом з філософією була короною всіх наук. Це правдива наука, бо вживає строго наукових метод у своєму досліді та творить зі своїх висновків повну і докладну систему.

Проста дефініція богословія: це наука про Бога і людину та всесвіт у відношенні до Бога на основі джерел Божого об'явлення при помочі людського розуму і його метод. Або простіше: це наука про віру, яку нам з джерел об'явлення подає Церква. Богословіє при помочі розуму намагається поглибити зміст віри, як тільки це для розуму є можливе. Богословіє — це пояснення і виклад віри.

Вже з цього бачимо, і це є важне, що богословіє є тільки наукою, але не вчителем віри. Вчителем, на основі того, що Бог об'явив нам в історії, є той, хто став сторожем тих правд віри, на основі того ж об'явлення — тобто ціла Церква, чи точніше — її вчительська влада. Богослов не є вчителем віри в Церкві, а той, хто властив чити в Церкві одержав зуст Христа словами: «Ідіть, отже, і зробіть учнями (і

вчіть) всі народи» (Мат. 28,19). Богослов на основі джерел об'явлення і науки Церкви шукає поглиблення, кращого зрозуміння, по-людському говорячи, того, чого розумом сприйняти не можна.

Богословіє має різні галузі, як кожна наука. Галузь богословія, що досліджує питання мирян, звуться еклезіологією, тобто наука про Церкву, про людську спільноту, як Божий в Ім'я Триєдного Бога охрещений люд, чи й ще коротше — про Божий Люд, Божу спільноту людей, Божу людську родину на землі. Еклезіологія в богословії не стара наука. Не знають її ще Отці Церкви в перших століттях. Ставона окремою наукою по ХУІ столітті, але трактат про мирян появився в ній щойно в нашім столітті. Вже з цього виходить, що ми стоїмо перед новим богословським питанням, і воно не є легке, як може вдавалось би, коли зважити тягар століть, який завис над ним. Не має воно нічого спільног з такими світськими науками, як соціологія чи наука про державу. З нашим питанням перебуваємо виключно у сфері Божій, церковній і надприродній. Гой, хо не має віри, не може думати по-богословському, бо не потрапить мати внутрішнього зв'язку з її предметом.

Богословіє, майже до наших днів, було наукою, що нею займались тільки духовні особи. В наших часах виникло велике зацікавлення богословієм серед мирян, а навіть є вже на Заході богослови-миряни не малого світового калібр, хоч в обмеженому числі. В східніх Церквах і протестантських богослов-миряни був і є нормальним явищем в історії. Фотій був богослов-миряник, Палямас, Кавасил лишили глибокі духовні й богословські твори і були мирянами; перший російський богослов Хом'яков був поміщиком і відставним капітаном кавалерії; в двох університетах Греції, в Аtenах і в Солуні, на богословських факультетах більшість богословів є миряни, і ніхто тому не дивується.

I. Церква

Означення мирянина залежить від погляду, що таке Церква. На цей погляд мали вплив різні часи. Вистачить лише дещо згадати з тієї довгої двотисячної подорожі Церкви в історії. Церква — не вселенська спільнота людей в Христі, але це не «організація» чи «держава», хоч деято міг так думати. Церква — то тайнственна Божа спільнота людей, яка так об'єднана своїм основником Христом, Його духом, Його словом, Його засобами для освячення (тобто злуки з Богом), що вона є тим же Христом. Церква — це Христос, це живий містичний

(таїнственний) організм, зложений з людей. Про це вчив вже св. Павло. В тім організмі є щось видиме, зовнішнє, є невидиме і духовне. Точні, як у Христі: Його видима людська природа і Його скрите Божество, можливе до пізнання через Його слово-свідчення і вчинки. За св. Павлом в такім досконалім погляді на Церкву усі її члени є живими членами Христа, який є головою того організму. Ніякий член не може сказати другому — «ти мені непотрібний», або — «ти не важний»; коли терпить один член, терпить ціле тіло; усі члени пов'язані в органічну цілість з різними функціями і завданнями при помочі своїх дарів, усі злучені любов'ю. Св. Павло дав цей чудовий образ Церкви в листі до Ефесян (4, 11-16). Це не є Павлова мрія чи якась поезія або ідеальний образ не до осягнення. Св. Павло про себе каже: «Вже не живу я, а живе в мені Христос». Коли це стається з кожним з нас, з кожним християнином, хоч би в найменшій мірі, тоді вся християнська громада дійсно стає «Христом», що живе і діє в ній. Коли зникає Христовий дух, дух євангелії, і бере верх людський зовнішній елемент, ця спільнота помалу стає земською, людською зі своїми людськими засадами організації життя.

В часі наїздів «варварів» на Захід, з упадком Римської імперії, Церква стала захисником всіх людських вартостей і мусила скріпити своє становище назовні. Лише папи діяли тоді як чинник одности, сили й рівноваги на духовному й політичному полі західної Європи. Так історично сталося. Папа став своєрідним монархом, єпископи князями зі своїми підданими. З того постало централізація влади, і Церква набрала напівсвітського характеру адміністрації і керми, що привело до зупожіння духовості. Народ жив, як це називають сьогодні, — «спонтанною вірою».

Так сталося в Церкві, починаючи від Х століття, коли дух монархій-імперії і феодалізму увійшов у Церкву, і вона набирає зовнішнього вигляду держави-минархії, політичного характеру, в її внутрішньому житті наголошується право, серед її членів розрізняються ті, що керують чи й панують, і піддані, до голосу приходять правники, а не пастирі.

Тодішні богослови тратять з очей образ Церкви Отців. Це був дух часу, і можна його оправдати. Не бракувало й тоді голосів, що пригадували відповідальним особам про правдивий образ Церкви — містичного Христа, в якім нема ні вільного, ні раба; ні жида, ні грека; але всі є одним у Христі, — за словами св. Павла. Церква зодягнулася в юридичні шати, щоб стати досконалою спільнотою в її зовнішнім апараті, порядку, дисципліні й адміністрації. Мирянин з живого члена організму, в якому діє своїми дарами Святий Дух, став правним членом з приписаними правами підданого тих часів, з означеними обов'язками перед владою, з відповідальністю, що була санкціонована докладно карами (нераз строгими!), чи винагородами (зовнішньо людськими,

взятими з дворів монархів у формі почестей, привілеїв, ранг та ін.). Це коротко про Захід.

На Сході радше імператор, як світська людина утримував лад і керму в державі та рівночасно свою владу поширював і на Церкву. Східні патріархи подібної ролі, як папа на Захід, ніколи не мали! Східні Церкви рядились колегіально враз з усіма єпископами. На Сході Церква не набирала форми політично-світської спільноти і зберігала свій духовний характер, хоч через те підпадала не раз під вплив, а навіть керму світських монархів. Тому теж і миряни за старим звичаєм брали активну участь у житті Церкви — в синодах, соборах, хоч остаточні рішення робили завжди тільки єпископи. Миряни брали активнішу участь в житті Церкви на Сході, ніж на Захід. Захід тепер до цього повертається.

На Захід Тридентійський Собор в ХУІ столітті, якому треба було слушно обороняти саме ієпархічну структуру Церкви перед наукою Лютера, не змінив ситуації, хоч і з користю для Церкви, бо їй незабаром довелось боротися з рядом небезпечних течій — просвічення, енциклопедизму, раціоналізму, модернізму. Коли її члени-миряни були виставлені на небезпеку утрати віри, ієпархія з папою зводила нерівний бій з противниками, в чому була потрібна добра організація, дисципліна, авторитет, влада. З тим рівночасно перемогла й духовість та вийшла наверх властива сила й суть Церкви — її духовна сущність її скеля, якою є Христос. Однак, юридичний, зовнішній, адміністраційний характер Церкви по Тридентійському Соборі був таки переакцентований, і про мирянина не було богословів.

Зворот починається від Пія XII його енцикліками, якими він повертає богословіє і мислення в Церкві до древніх часів, коли Церква бачила себе на першому місці як містичний Христовий організм, як храм Святого Духа, який діє на всіх її членів. Церква є зовнішня-ієпархічна, але Церква — це насамперед Христос, якого творять усі Його живі члени і в Ньому поєднуються усі аспекти Церкви: людський і надприродній, земський і небесний, ієпархічний і харизматичний, адміністрація і любов, право і євангеліє. Завершення того процесу самопізнання Церкви сталося на II Ватиканському Соборі, що лишив нам остаточну науку про Церкву, а з тим і рішив спірне донедавна питання, хто такий мирянин.

Перший підсумок із сказаного хай буде: не можна говорити й мислити будьщо про мирянина, не знаючи, що таке Церква і ким (не чим) вона є. Від погляду на Церкву залежатиме погляд про мирянина в Церкві. Коли є труднощі в дискусії про мирянина, пам'ятаймо, відповідь має свій корінь в науці про Церкву. Коли хто виходить з позиції, що Церква — це папа, ієпархія і священики, тобто з погляду, що Церква є монархія з правом і адміністрацією на першім місці, тоді мирянин буде підданим, тобто членом-громадянином, що платить податки,

регулює своє життя на першому місці кодексом права, виконує точно визначені обов'язки громадянина-члена, має бути в цій Церкві-державі патріотом, як чесний і добрий громадянин і т.п. Це виглядає на перший погляд добре і навіть працює добре в строгій мілітарній майже дисципліні в централізованому порядку, але є велика і грізна небезпека, що в наших часах обов'язково мусить виринути в такій структурі питання т. зв. демократії, яка є знаком наших часів в суспільній структурі держав. Тоді мусимо відкликатися до іншого аспекту Церкви — не держави, а Христа! Тут саме криється той клопіт, тут мусить прийти до голосу Христос зі своїм коротким, але глибоким реченням: «Я є дороба, правда і життя!» В такий спосіб виривають питання хто є хто, хто є мирянин, хто має які завдання, відповідальності, права, обов'язки, чи краще — хто яким членом є в Христові Організмі та як працює своїми даруваннями на збудування цілого Тіла.

ІІ. Хто є мирянин по-богословському

Ми бачили, що в переакцентованій науці про Церкву як зорганізовану ієрархічно спільноту, мирянин став сірим членом-підданим, Церквою стала ієрархія. Коли б поглянути в катехизм минулого за дефініцією Церкви, буде аж рясніти від зрізничкувань, але постійно буде акцент на ієрархічній структурі.

Пій XII у згаданій вже енцикліці «Містіці Корпоріс» каже: «Щоб означити правдиву Церкву, нема іншого імені і більш шляхетного, більше знаменитого, більше божеського, як вислів «Містичне Тіло Ісуса Христа». Це є правильна дефініція Церкви. Вся гідність, права, обов'язки мирянина основуються на цім понятті. Мирянин є членом того містичного організму а члени того організму є різні, з різними функціями, і всі є одним у Христі. Те Тіло складається з різних членів, всі члени є рівновартісними, але мають кожний інше своє завдання, різні дари і різне служіння в ньому. Це глибоке поняття про Церкву як Містичне Тіло є теж основою ієрархічної структури Церкви, але не в стисло юридичним сенсі.

Другий Ватиканської Собор описує цей Організм: «Цей новий завіт установив Христос..., покликуючи собі люд з поміж жидів і поган, щоб не по тілу, але в Дусі зреєся в одне та став новим народом Божим. Народ цей обітуваний має головою Христа... Має він основою своєю гідність і свободу дітей Божих, в яких серцях, немов у храмі, замешкує Святий Дух. Законом же його є нова заповідь любові»... («Світло народів», ч. 9).

Не дивуйтеся цій мові. Ми не є в світській науці. Це мова релігійна, богословська, бо такий її предмет. Ми всі є в Христі окремим народом Божим. До цього народу Божого належить папа, патріархи, єпископи, священики, монахи, миряни — тобто всі охрещені в правдивій вірі.

Термін «мирянин» не є дуже щасливий, коли взяти його в стислом значенні в українській та інших мовах. В ньому буде контроверсійний юридичний зміст з минулого, зміст поділу на людей духовних (клір) і на людей зі світу (мирян). На означення Божого люду-народу у св. Письмі є грецьке слово «λιαος», і воно все означало «окремий народ», у Старім Завіті — ізраїльський Божий Народ. Противенством були «погани» — «ετне», чи по жидівському — кожному з нас відоме слово «гоім». Від слова «λιαος» вийшло слово «ляїки», в англійській мові «лей», в німецькій «лайє» і т.д. У св. Письмі воно означало весь Божий Народ, окремий Народ, святий Народ.

На жаль, значення слів еволюціонують. Слово «λιαος» і його видозміни в латинській пануючій кольській мові в Церкві й суспільствах слово «ляїки» почали вживати до тих членів Божого люду, що не були «духовні», тобто не мали свячен, не були клириками. Не клириків почали також називати «секулярес», тобто світськими або мирянами. Мирянин, отже, це той член Божого люду, що не належить до священичого чину чи ієрархії. Так постав штучний поділ між Божим людом, що, як цілість, мав окремішню назву серед усіх народів — «λιαοс». Цей поділ скріпили часи і різні конфлікти. Церковні справи вели виключно духовні особи, а можливості мирянина стали обмежені, ба що гірше — він був часто в конфлікті з духовними особами, ієрархією на пунктах своєї діяльності на полі матеріалістичнім, політичним чи й в конфлікті з науковою Церкви через своє «зісвітчення», тобто коли йшов за течіями часу. (Ці конфлікти одержали в історіографії навіть окрему назву: конфлікт між сакердотієм і імперією). Дійшло до того, що слово «ляїк» стало навіть згірдним словом, бо означало конфлікт, незнання релігійних справ (і сьогодні ще якогось невігласа в чомусь називаємо «ляїком»...).

Це варто знати, бо наш український мирянський рух опинився в менш-більш такій ситуації сьогодні, що має в нас безпідставно корінь в тому сумному латинському історичному минулому. «Світське», «ляїкальне» в Церкві в тому сумному минулому хотіло на лоні Церкви усамостійнитися (і підкresлю ще раз — завинила в тому хибна еклезіологія!), створити собі свої права, змагання за владу в Церкві й монархіях. Духовні особи в подібний спосіб змагались за права в земських і політичних справах. Було, на жаль, замішання в ролях і завданнях. Мирянин став наче ворогом Церкви, або принайменше неслухняним членом Церкви, або загалом чимсь окремим в Церкві. У висліді мирянство стало неначе якоюсь клясою у Церкві, згубилась місія і обов'язки мирян в Церкві й у світі, у своїй пасивності миряни стали інертною масою і добиччю в руках дійсних ворогів Церкви. Зникла та єдність Христового Містичного Тіла, зникла єдність і ріvnість в Христі, а залишилась єдність зовнішня, яку пильно берегло строгое право, законодавство і небезпека кар. Зникла велика візія св.

Павла, що й висловив він у словах: «Так само, як тіло є одне, хоча має багато членів, і всі члени, хоч іх багато, становлять одне тіло, так і Христос. Усі бо ми хрестилися в одному Дусі, щоб бути одним тілом, чи то юдеї, чи греки, чи раби, чи вільні... Тіло бо складається не з одного члена, але з багатьох. Коли б нога сказала: я не рука, отже не належу до тіла, хіба тому вона не належить до тіла? І коли б вухо сказало: я не око, отже не належу до тіла, хіба тому воно не належить до тіла? Якби все тіло було оком, де ж тоді був би слух? Якби все воно було вухом, де був би нюх? Так Бог розділив члени, кожного з них, у тілі, як хотів... Не може око сказати руці: ти мені не потрібна. Чи голова ногам: ви мені не потрібні. Божі члени тіла, що здаються слабшими, є найпотрібніші; і тим членам, що здаються непочесними в тілі, даємо більше честі, і наші непристойні члени зазнають більшої шані; ті ж, що в нас пристойні, їх не потребують. Та Бог так зложив тіло, що дав більше честі нижчому членові, щоб не було роздору в тілі, але щоб члени дбали однаково один про одного. І як страждає один член, страждають з ним усі члени; і як один член у славі, радіють з ним усі члени. Ви Христове тіло і члени, кожний зокрема. Деяких Бог поставив у Церкві: поперше апостолів, подруге — пророків, потретє учителів, потім дари чудес, потім дари сіціяти, помагати управляти й говорити різними мовами» (1 Кор. 12, 12-29).

Це знамениті і реалістичні слова св. Письма до розуму для нас усіх. Не приймаючи правильного богословія про мирян, потрапимо в ті самі історичні лиха, що спричинили Церкві стільки шкоди в душах і її завданні спасення світа.

III. Божий люд

Досі ми бачили на основі джерел об'явлення і науки Церкви, що Церква — це один надприродний організм — Містичний Христос. Коли тільки наступають події між членами, рівновага в організмі захищається.

Це стається все між Божеським і людським в Церкві, надприроднім і природнім. Значить, в цьому Містичному Тілі Христа, яке ми всі творимо, члени не можуть вважатися більше чи менше важними, потрібними і непотрібними. Коли дивиться на органічну цілість Церкви, в чомусь її члени мають деякі спільні права і обов'язки, мають свій відмінний спосіб життя і дій, але мають основну рівність Божого люду. Так пише еспанський автор, експерт на II Ватиканському Соборі А. Портіо: «Всі вірні, від папи до новохрестеної дитини, мають те саме покликання, ту саму віру, того самого Духа, ту саму

благодать. Вони всі потребують відповідної тайственої і духовної помочі; вони всі мають жити повнотою християнського життя, йдучи за євангельською науковою; вони всі мають провадити основне особисте життя побожності — Божих дітей, братів і учнів Христа, яке є обов'язкове для них, перед і понад будьякі зрізничкування, які виходять з їхніх різних функцій, що їх вони мають в Церкві. Вони всі беруть активну і властиву їм участь — в конечній множині служіння в одній місії Христа і Церкви».

Конституція II Ватиканського Собору «Світло народів» каже те саме: «Один, отже, є вибраний народ Божий: «один Господь, одна віра, одне хрещення» (Еф. 4,5); спільна гідність членів з їхнього відродження в Христі, спільна благодать дітей, спільне покликання до досконалості, одне спасіння, одна надія та неподільна любов. Немає, отже, в Церкві жодної нерівності з огляду на походження чи національність, соціальне положення чи стать».

Перед всіма нами, отже, виникає одне завдання — особисте наше освячення і обов'язок силою спільногого дару нести Христове спасення іншим людям, що й звemo апостолятом. У цьому сенсі ми всі однакові фундаментально. Цієї фундаментальної рівності не порушує факт, що з Христовою волі й установи в Церкві є ієрархія і священство, яке силою свячень має окремі завдання і являє собою суттєву різницю в цілості Божого люду.

Церква не є егалітарна спільнота, ні демократична в світському значенні, ні, тим більше, не є вона клясовим суспільством. Вона є Божим людом з рівністю у співдії, житті та завданнях з різними функціями поодиноких членів згідно з даруваннями. Божий люд є один, як один є Господь, одна віра і одне хрещення (Еф. 4,5), одна гідність дітей Божих, одне покликання до досконалості (хоч і існуватимуть окремі особи, які будуть прямувати до високих щаблів досконалості, як монахи), одне спасення, одна надія і одна любов в Христі. Так бачить Святий Дух Церкву в словах св. Павла (Гал. 3, 28; Кол. 3,1).

Про це на II Ватиканському соборі стверджено: «Хоча по волі Христа деякі поставлені учителями, розподільниками тайн і пастирями для інших, однак між усіма існує справжня рівність щодо достоїнства та спільної всім вірючим дії на збудування Христового Тіла. Бо різниця, що її Господь поставив між священними служителями та рештою Народу Божого, вимагає злуки, що пастирі й вірні взаємно себе потребують» (Світло народів ч. 32). Варто тут пригадати, що в першій редакції цих речень було поставлено «пастирями над іншими», що було слідом старої ментальності. Отці Собору змінили — «для інших»!

Ще коротко про цю функційну нерівність серед Божого люду, тобто про різниці в служінні. Підкреслюю слово «служіння», яке так спасенно поставив II Ватиканський Собор згідно з Христовими словами: «Я не прийшов, щоб мені

служили, а щоб послужити» (Мак. 10, 35-45). В Церкві нема панування, в Церкві за прикладом Христа є служіння, і сама Церква служить людству. (Оте «для інших», а не «над іншими»). Потрібно буде цілого покоління, щоб зникла стара ментальності правничої атмосфери — ми духовні для людей, ми ім служимо, не над ними пануємо...

З того ж служіння походить зрізничкування, бо всі однаково служити не можуть, всі вірні не сповнюють тих самих функцій. В цій нерівності у служенні бачимо позицію і завдання мирян. Є в Церкві окремо покликані Христом особи, що служать проводом, освячуванням і службою слова — проповіді. Вони одержують для цього Тайну Священства. Це виходить логічно від вже знайдених засад: є права і обов'язки для всіх, чим всі є рівні, і є права і обов'язки, питомі відповідним членам Божого люду, і ці останні їх спільно в'яжуть. Миряни, отже, це не якась, наче окрема, категорія членів Божого люду, коли дивиться на цілість під кутом служіння. Вони в цілості мають теж своє служіння, беруть участь в загальному служінні Церкви як і інші — папа, єпископи, священики, диякони, монахи.

В Церкві Христос лишив три владі-служіння, що ними Він сам служив включно зі своєю смертю на хресті. В тих властях-служіннях беруть участь в окремий спосіб не тільки ті, яких Христос покликав до такої служби, але й усі члени Божого люду беруть в них також відповідну участь. В той спосіб участь мирян в житті Церкви не є тільки пасивність і послух.

1. Першою такою властю-служінням Христові є служіння пастирське. В Старому Завіті це звалось «власть царська». Сьогодні зветься просто служінням «дияконію». Першим в Христовій Церкві та між Христовими апостолами є той, що для других є слугою — «слуга слуг Божих». Миряни є співробітниками єпископів і священиків у цій пастирській праці та служінні своїми даруваннями і здібностями. Це можемо бачити у помочі, що її дають ієпархії і священикам психологи, лікарі, соціологи, філософи, політики, педагоги, батьки, правники, банкири чи й звичайні робітники, коли вони проповідують слово і приклад християнського життя між робітниками, до яких єпископ не може прийти і жити з ними. II Ватиканський Собор поправляє Тридентійський Собор і на місці слова «ієпархія» ставить вираз «церковне служіння» (міністерством еклезіяле).

2. Друге Христове служіння — це служіння слова або, як звали колись, «вчительська власті». В Старому Завіті звалась вона пророчою, бо виконували її в ім'я Боже пророки, яких кликав Бог. В Новім Завіті зветься вона «мартирія» — тобто свідчення («будете моїми свідками»). Ми всі є Христовими свідками словом і прикладом життя. Вчителями в Церкві, з окремого Божого покликання, є єпископи, є вчительська власті у апостольській колегії єпископів з Петром во главі, але свідками Христовими є ми всі! Був колись навіть й такий

поділ: еклезія доценс — Церква, що вчить, і еклезія дісценс — Церква, що вчиться. До першої належала ієпархія з властю вчити, до другої — миряни з обов'язком вчитися. Миряни були Христовими свідками від початку існування Церкви, коли їхні пастири й апостоли мусіли скриватись, а вони виступали на аренах смерти чи прикладом життя і братньої любові в співжитті серед поган. Це свідчення про Христа відбувається в родинах, громаді, народі. Батьки є першими катехитами своїх дітей, а родина є першою «малою Церквою». В так зв. «мас мідія» для Христової проповіді миряни-спеціялісти є незаступним, і коли в тих модерних засобах працюють духовні особи, ці «мас мідія» дають бідні висліди... Видавнича, виховна діяльність серед молоді, дівчат, жінок — це діло мирян, і свою працею вони є у цій вчительській власті. «Отож усім вірним Христовим накладається велике завдання: співпрацювати, щоб Божа спасительна благовіст була пізнана і прийнята всіма людьми і на цілій землі», — постановив II Ватиканський Собор (декрет про мирян ч. 3).

В східній богословії знайдемо, що єпископ є вчителем в Церкві, але сторохом віри не є сам єпископат, але весь Божий люд разом. Тим самим також православні Церкви визнають непомильність цілої Церкви, а не тільки папи. Ця правда поширюється в богословії на Заході, і її можна цілком погодити з правдою про непомильність папи як глави цілої Церкви, і тим можна б розв'язати не одну єкуменічну трудність.

3. Врешті третє найбільше контроверсійне служіння — освячування, священиче, сьогодні зветься «літургія» — спільне діло. Божий народ називається також за словами св. Петра «царське священство». Сьогодні почуємо в західному богословії вислів «спільне священство» — всіх в Церкві. Дехто перетягає струну і хоче затирати різницю між священиком і мирянином в цьому служінні, чим дехто з західних богословів схиляється в ім'я єкуменізму до протестантів (які не мають священства!). Відбувається надужиття в Літургії, і це викликало в латинян поважну кризу. На Сході цього немає, і священик з той, що приносить Христову жертву і відпускає гріхи. Миряни беруть активну участь в жертві Літургії. Східна Літургія і з нею богослові не мають чого позичати ні в латинян, ні в протестантів, бо з історії бачимо, що наш зв'язок з переданням не вривається, і на мирянськім пункті не повинно в нас бути труднощів, хіба ми наслідуємо латинські правничі кроки.

Корисним буде тут згадати про цю участь в священичім служінні на Сході. В часі свячень єпископів та ієреїв народ бере участь окликом «аксіос» — гідний, достойний, чим весь народ дає свою згоду. Деякі православні богослови ідуть задалеко, бо кажуть, коли б народ не дав тієї згоди, священня не повинні відбутися.

З нашої бувальщини згадаю цікавий діл.

богословіа факт, що про нього згадує Чикаленко. Він розповідає оповідання свого діда, що пам'ятив ще чумацькі часи. Коли в дорозі в степу вмирав чумак, провідник валки вислухував його сповіді, але не давав йому розрішення. Він неначе брав ці гріхи в свою пам'ять і в найближчому селищі, де був священик, ішов до нього і перед ним «ісповідував» — передавав ті гріхи померлого перед священиком і цей давав розрішення. Яка велика пошана до св. Тайни Сповіді і рівночасно до мирянині, що ставав посередником до того святого акту прощення. Очевидно, це не приклад для наслідування, а приклад на свідомість участі кожного в речах нашого освячення. В нашім релігійнім побуті можна б знайти безліч прикладів на різні благословення, які дають батьки своїм дітям, провідники своїм підчиненим, коли не було священика.

В латинській Церкві від 1000 до 1500 року було таке високе цінення св. Сповіді, що сповідались один одному, тобто і мирянинові, а у випадку конечності давали розрішення самі миряни. Св. Тома думає, що сповідь перед мирянином не є та сама, що перед священиком, але Христос доповняє цей брак повноти Таїнства.

Пій XI сказав такі гарні слова: «Чи були б самі 12 апостолів здатні поширити християнство по широкому світі? Зробили вони це своїм окликом: «ми несемо скарби неба, поможіть нам їх роздати!». Миряни є учасниками і помічниками у священичому служінні, але не мають повної власті священослужіння. Тому II Ватиканський Собор вчить: «Є в Церкві різнородність служіння, але одністі місії-післанництва. Апостолам та іх наслідникам Христос дав завдання в своєму імені вчити, освячувати і правити. Але миряни, будучи учасниками священичої, пророції і царської служби Христової, частково виконують місію цілого народу Божого в Церкві та в світі. Своєю працею над проповідуванням Євангелії та освячуванням людей і над сповненням й удосконаленням земських речей духом євангельським, вони справді виконують апостолят, так, що їх працьовитість на цьому полі дає виразне свідчення Христові та служить на спасіння людей. А тому, що мирянському станові є властивим жити в світі і в світських ділах, то й покликаний він Богом до того, щоб, палаючи християнським духом, на спосіб закваски виконував в світі свій апостолят» (Декрет про мирян, ч.2).

4. Є ще одна ділянка, не власті, що на ній можуть успішно проявляти свою діяльність в Церкві, а то й повинні, хоч ця річ незвичайно складна. Це справи матеріальних дібр і справи політичні. За них йде в Церкві боротьба й бувають найчастіші конфлікти та постає взаємне недовір'я. Церковне добро є власністю всього Божого люду, який свою працею і пожертвами його здобуває. Але в гру входять легалістичні чинники і часто видається, що майно є власністю тільки ієрархії. Коли такі думки виникають і назовні так виглядає, ми вертаємося до

легалістичного погляду на Церкву.

А наслідки є прикрі: єпископи не вірять мирянам і можуть слушність свого недовір'я доказати; миряни не довіряють духовним особам і можуть теж своє недовір'я доказати... Що на це сказав би св. Павло?

Питання є дискусійне і залежить від духовної дозрілості Божого люду. В деяких народів ця матеріальна справа по-євангельському полагоджена в гарній співпраці й порозумінні при мудрім державнім законодавстві та щоденна преса не має ніяких сенсаційних вісток про надужиття чи банкрутства. Тут обвинувачувати нема кого, і з богословієм може це мати стільки спільнотою, що грошолюбіє є прикметою нас усіх — і світських, і духовних. Літургія стільки разів нам про це пригадує. Ліком на нього є Христове убожество, якого апостолом і свідком був мирянин св. Франциск з Асизу (згодом монах), що в часах великих матеріальних надужиттів в Церкві став перед своїм єпископом цілком нагий, щоб тим свідчити про цілковите своє відречення від всякої мамони. Діяння апостолів записують, як шляхетними на цьому пункті були перші християни (Див. Діян. 4,32-35).Хоч дослівно цього сьогодні, може, не можна б наслідувати за винятком монастирів, але можливим є довір'я, співпраця, убожество, як Христова чеснота, і взаємна любов, що мають характеризувати усіх членів Христової Церкви. Очевидним є теж і те, що ієрархи і священики є тими, що повинні наглядати і за матеріальними справами в Церкві, але чи не краще це сьогодні можуть робити миряни-спеціалісти в цьому ділі?

Подібною справою є політика і соціальні питання, з якими Церква та ієрархія по волі чи по неволі є зв'язані. Відповідь: «ми в політичні справи не мішаємося» — є ясно також політичною, бо вона висловлює пасивне ставлення до якогось питання і може давати тим самим апробату і погодження з таким чи іншим політичним напрямком чи дією. Христова Церква береже своїх дітей від всякого лиха... Миряни на політичному полі можуть куди успішніше працювати, обороняти Христові правила, ніж духовні, бо політичне поле не завжди є чистим і шляхетним...

З політикою пов'язана дипломатія — тобто зв'язки і діялог з могутніми цього світу. Чи духовні особи надаються до цього? Чи оплачується іх на таку працю приготовляти і марнувати духовні покликання при їхньому бракові? Чи кращими були б миряни? Це питання, що іх ставив собі II Ватиканський Собор. Цілий ряд інших питань можна б ставити, хоч у практиці відповіді не все будуть задовільні.

Можемо тепер, підсумовуючи все сказане, зробити короткий висновок і подати відповідь на питання, хто такий мирянин. Століттями, як каже один богослов з латинської Америки, миряни жили як християни «другого степеня», як «малолітні» у відношенні до других двох груп в Церкві — пастирів і монахів (Л.Галло). Відповідь на поставлене

питання дає II Ватиканський Собор: «Під іменем мирян тут розуміються всі вірні християни, крім членів священичого чину та чернечого стану, встановленого в Церкві, тобто християни, що втілені в Христа через хрещення, становлять народ Божий, беручи участь у свій спосіб у Христовій священичій, пророчій і царській службі, виконують свою частку місії цілого християнського народу в Церкві та в світі». (Світло народів ч. 31).

VI. Співвідповіальність

Які практичні висновки можна зробити на основі богословія про мирян?

1. Церква потребує мирян. Це звучить, може, дивно. Треба сказати — Церква хоче і потребує активності мирян в сучасному світі. Миряни не можуть бути пасивними її членами. Це противне їхньому покликанню, що його вони одержали, ми всі, в Хрищенні і Миропомазанні, це противне їхній позиції як членів Містичного Христового Тіла і Божого люду. Як зійшов Святий Дух на апостолів, так сходить на кожного нового члена Божого люду. На потребу активної участі мирян в праці Церкви вказував багато разів Папа Пій XII. Він казав: «Досвід всетаки показує конечність, що церковне життя має послуговуватись всіма енергіями і засобами, якими може диспонувати». Церква на II Ватиканському Соборі і в конституції «Радість і надія» висловила також це, пропонуючи цілому світові співпрацю. Це сьогодні конечне для відповідальних завдань Церкви. Це, історично порівнюючи, сьогодні остільки більше потрібно, коли майже у всіх державах світу Церква була відділена від держави. В структурі держави, в її правлячих органах є єдині миряни, що можуть боронити Христові правила і їх вкладати в державну будову. Церква не може замкнутись в захристії з групкою старших братів і паламарів. З тією метою оснував у нас Преосв. Кир Іван Бучко Християнський Рух, щоб ним просякати наше суспільне й політичне життя на поселеннях. Цей крок мав на меті зрушити до активної дії всякі наші інші мирянські організації у формі братств, які перестарілими і пасивними методами не виконували свого завдання апостоляту, а фігурували часто тільки на папері та на своїх парадних з'їздах.

Було б сумно, коли б в нашій Церкві, в цих модерніх часах була думка, що мирян і мирянських організацій нам не потрібно, і ми вибрали б лінію з минулого, коли Церкву звали клерикальною, тобто такою, що в ній все ідентифікується тільки з клиром. Церква і ієпархія — це не сіоніми. Не може єпископ сказати, що Церква — це я, тут примасом і папою є я... Якщо таке трапляється в нас, треба прослідити причини, щоб в нас між мирянами та ієпархією та духовенством було бажання і відчуття потреби праці мирян в Церкві. Часто причиною цього є перестарілі методи в праці, і наше духовенство ще не

приготоване працювати з мирянами і вживати їхньої праці для добра Церкви. Ще частіше миряни мають хибні поняття про своє місце в Церкві або хибні поняття про Церкву як світську установу, подібну до інших людських організацій. Завданням мирянських організацій буде найперше виправити всі ті хибні погляди.

2. Щоб уникнути світських конфліктів на лоні Церкви, яка є союзом любові, треба виплекати всім у собі важне почуття співвідповіальності. Це багатомовне слово, і в нім, здається, є розв'язка для багатьох питань. Співвідповіальність усіх за Христове слово в світі, в своїм народі, співвідповіальність за поширення цього слова, співвідповіальність за занепад релігійності, співвідповіальність за ролю Церкви в світі та в своїм народі, співвідповіальність за долю нашої Церкви в Україні, співвідповіальність за її сили, права, покликання і найважніше — за її майбутність. Не можуть бути відповіальні за Церкву і її місію тільки кілька осіб, тільки ієпархія, тільки сам папа. Відповіальність за силу і здоров'я організму є усіх членів, бо терпіти цілий організм, коли якийсь член хворіє або є пасивний.

Тут порушує питання «демократії» в Церкві, бо дух її віє і в Церкві. Словом «демократія» не можна надувати всюди, де ідеється про керму, ведення, провід. Цього слова не застосовується так само в державі, в родині, культурі, науці, індустрії і тим самим і в Церкві. Не можна всюди замінювати провід і керму силою голосів. Це ясне. (Напр. в родині діти з мамою переголосували б і провід родини взяв би котрийсь з молодих синів...). На місце демократії виступає в Церкві інше вище поняття — співвідповіальність усіх у свободі, рівності, любові, братерстві та єдності для добра всіх і поодиноких членів з ієпархічним проводом. Намагання применшити в Церкві вартість і потребу ієпархії і священиків противиться поняттю Церкви: Церква є людська спільнота і Христова спільнота. Христос установив ієпархічний лад в Церкві для служіння. Клопіт тільки в тому, коли ми цю установу творимо на людський лад адміністрації і панування. Противоріччя, конфлікти і незрозуміння ваги ієпархії, незнання ролі мирян виникнуть завжди, коли будемо щось переакцентовувати. Церква не є чисто харизматична і духовна інституція, не є вона тільки ієпархічно-адміністративна інституція, так як людина не є тільки тілом, ані не є тільки ангелом. Метою Церкви є проповідь Христової благовісті, народження нової людини і хід в сторону вічності зі Святым Духом через Христа до Отця, або коротко — спасення. Це не побожна фраза, а факт, що рішає про весь зміст і суть Церкви. Тим Церква охоплює всі ділянки життя людини. Основа Церкви — це Христос.

В Церкві не може бути демократії в світському значенні (як, наприклад, вибір президента в Америці), а є вищий степень життя, базований на

співвідповіданості, що випливає з вузла любові і одноності того таїнственного організму. Ця співвідповіданість творить цей Божий люд з усіх членів. Тоді всі щоденні чинності мирянина в Дусі набирають глибокого значення — стаються постійною жертвою, молитвою, свідченням в різних формах і видах. Миряни знаходяться в подвійній ситуації: вони є в Церкві, і вони є в світі. Слововідповідання, освячення-благодать і служіння Церкви вони несуть у світ і в своє довкілля і тим роблять Церкву присутньою в світі. Це вислід співвідповіданості. Коли її усунемо, чи її не схочемо мати, тоді поділимо організм на одних відповідань і других пасивних і невідповідань. Це не буде організм, це буде механізм, що буде монотонно без духа існувати і працювати згідно з своїм запрограмуванням.

Де виникають конфлікти, там напевно є в когось відступ від властивого поняття про Церкву, що робить її не такою, як бажав її Основник, там бракує почуття співвідповіданості. Ролю і працю мирян не можна будувати на якісь дуалізмі в Церкві: «духовні — світські», «вони — ми», а вже ніяк на опозиції (чи зі сторони ієрархії чи зі сторони мирян), а ще гірше, коли творяться корисні й потрібні мирянські організації і чують слова: «ви нам не потрібні». Це противне духові Церкви. І Ватиканський Собор подає загальні засади, але не входить у подробиці, лишаючи нашій християнській дозрілості розв'язку конкретних практичних питань. Над цим нам всім спільно з ієрархією і духовенством треба працювати.

Правильне усвідомлення Таїнства Церкви, правильно на тім побудована богословська думка про мирянина і духовних осіб — це важне завдання формації всіх, цілого Божого люду. Помилкою буде мрія про Церкву, а з тим і про мирянина, як щось цілковито духовне, харизматичне і протиставлене юридичному й зовнішньому. Церква є також досконалою зовнішньою спільнотою, з ладом і порядком. Але все в ній лучить любов, співвідповіданість і Христос, продовженням якого в історії є Церква.

Мгр Євген Іванків

НАШІ ДРЕВНІ ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА ТА СУЧASНИЙ МИРЯНСЬКИЙ РУХ У ВСЕЛЕНСЬКІЙ ЦЕРКВІ

В історії Української Православної Церкви 16 і 17 століття незвичайно характеристичним явищем був спонтанний розвиток мирянського руху, що його метою було оборонити рідну Церкву і рідний народ перед наступом польського воюючого католицизму. Конкретно виявився цей рух утворенні чи радше реорганізації існуючих вже братств, які здавна були при кожній майже парафії, щоб займатися харитативною діяльністю, дбати про церковну обстановку, допомагати у відправі Богослужб, влаштовувати празничні обіди тощо. Нові, дуже небезпечні обставини, в яких знайшлася Українська Церква, спонукали ці братства активно включитись у важку боротьбу в обороні Церкви й народу, і саме цим братствам у великій мірі завдячуємо також, що наша Церква на західних українських землях по сьогоднішній день зберегла свій український та традиційний східнохристиянський характер, що стала бастіоном нашої державності та національного відродження та що видала таких велетнів духа, як Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький та Іх Блаженство Патріярх Йосиф. Найбільш заслуженим та активним було Успенське Ставропігійське Братство у Львові, а на центральних та східних українських землях велику роль відіграво київське Богоявленське Братство, що його членами-основниками були такі визначні постаті, як гетьман Петро Сагайдачний, митрополит Йов Борецький та інші.

Вплив мирян на життя Церкви

Цей мирянський братський рух не був чимось цілковито новим, не постав він під впливом протестантизму, як це дехто твердив, але мав своє глибоке коріння в універсальності Христової Євангелії, в традиції апостолів і перших віків християнства та в богословії, духовості та звичаях Східної Церкви. Так у перших століттях християнства, а пізніше ще у великій мірі на Сході миряни не були тільки пасивними глядачами, але активними членами Церкви, були співвідповідальними за добро Церкви, мали вплив на церковне управління, активно брали участь у виборі своїх єпископів і митрополитів. Це не треба вважати за якесь амбіціонерство мирян чи применшування ролі церковної ієрархії, але за свідомість братньої спільноти усього Божого люду у Христі та свідомість відповіданості усіх християн (так духовних як і мирян) за долю Церкви. Після офіційного визнання християнства в римській імперії ролю мирянського елементу часто переймали імператори, які вважали себе протекторами Церкви, брали активну участь у

скликуванні провінційних та вселенських соборів, в установлюванні церковної дисципліни, а навіть у формуванні правд віри. Часто доходило тут до різних надуживань під цим оглядом, створювався т.зв. «цезаропапізм».

* * *

Але не можна заперечувати позитивних аспектів гармонійної співпраці державних провідників із Церквою. Особливо в Русі-Україні наші князі вславилися як будівничі Христової Церкви та рівноапостольні подвижники християнства; вони здвигали величаві собори в золотоверхому Києві та в інших містах, піклувалися вбогими вдовами і сиротами, дбали про розвиток чернецтва, віддавали нашу країну і наш народ під покров Пресв. Богородиці та всіх Святих та старалися також не допускати до встрягання чужих церковних і світських чинників у внутрішнє життя нашої Церкви. Слухно вважали, що Церква не може бути знаряддям в руках чужих політичних і церковних кіл, якщо вона має успішно старатися про спасіння душ українського народу. У Західній Церкві цей соборний характер перших християнських громад почав поступово затрачуватися, і Церква щораз більше набирала рис ексклюзивної клерикальної інституції, в якій роля мирян обмежувалася, вони стали тільки пасивними приємниками Божого слова та Святих Тайн, але у важливих справах Церкви не мали майже ніякого голосу. В наслідок того Західня Церква щораз більше стреміла до централізму і уніформізму, а на Сході багато більше наголошувався тісний зв'язок між Церквою та культурою й історією даного народу, і йшли змагання досягнення адміністративного самоуправління, до помісності і автокефалії.

Як довго існувала Київська, а пізніше Галицько-Волинська держава, так довго і Українська Церква могла вільно діяти та працювати для вічного і дочасного добра свого народу. З упадком нашої державності дуже важкі часи настали не тільки для народу, але і для його духової матері, рідної української Церкви. Не стало князів, які б цю Церкву боронили, наша шляхта і старі боярські роди златинчилися і спольшилися; на єпископських і митрополичих престолах часто засідали негідні люди, які з ласки польського уряду одержали ці високі пости. Одним словом, здавалось, що Українській Церкві прийшов уже кінець. Наш відомий історик Дмитро Дорошенко такими словами описує жалюгідний стан західніх українців після польської займанщини: «Щоб урятувати свої маєтки, багато українських бояр переходило на католицтво, польщилося, так, що в 15 столітті вже не видно було зовсім у Галичині й на Холмщині православного українського боярства. Православних відтиснули від усіх урядів на державній службі. У Львові була заснована католицька єпископська катедра; король не допускав вибору нового

православного митрополита й віддав завідування православною митрополією католицькому архієпископові. Православне духовенство терпіло важкі утиски й переслідування. Вкінці вірними православ'ю й українській народності лишилися тільки народні маси по селях, міщенство та бідніша шляхта. Всі вищі і знатніші кола громадянства покатоличились і спольшилися».

Українське мирянство в обороні рідної Церкви

І саме тоді, у тих критичних часах для Церкви і народу, став в обороні рідної Церкви український народ, головно міщенство, яке, хоч без освіти і часто малограмотне, але просвічене Божим Духом, доконало великих діл, врятувало Церкву від заглади і нам вказало шлях до релігійної і національної самооборони. І в тих важких умовах постали ці славні і так дуже заслужені для нас Братства. Про вплив наших братств, а головно наймогутнішого з них Успенського у Львові, на наших міщан, пише польський історик Лозінський:

«Дивна річ — ці львівські українські міщани, що (в 16 і 17 ст.) здебільша говорили й писали по-польському, одягалися по-польському, навіть у головній фортеці своєї окремішності — Ставропігії — радили і списували протоколи по-польському, на портретах і фотах, на домовинах і гробницях в підземелях Успенської церкви ставили польські або латинські написи, ця назовні ополячена Русь не перестала бути ані на хвилину собою й почувала себе наче державою в державі». Вже з цих тверджень польського історика ясно виходить, що тією духововою державою, що була спадкоємницею світлих княжих традицій і спасала свій народ не тільки від вічної загибелі, але також від дочасної заглади, від винародовлення і відступництва від віри наших предків, була Українська Церква. І тому вороги так дуже завзялися на цю Церкву і всіма способами старалися її знищити, і тому також наш народ за всяку ціну бажав її зберегти. Але тут ішло не тільки про національно-культурну окремішність. Без рідної Української Церкви наш народ був би відтятій від Бога, без рідних свят, своїх власних Богослужень став би духовною сиротою. Чужа Церква, ворожо наставлена до всього, що українське, не могла б проповідувати йому про Божу любов і про потребу братньої любові між усіма людьми. І саме ці релігійні потреби віруючої української душі були головною причиною постання братського мирянського руху в обороні Української Православної Церкви.

Але найбільше характеристичною рисою цього мирянсько-братьського руху була не так іхня прив'язаність до прадідівських традицій у важких часах фізичного і духового поневолення і боротьба за самобутність рідної Церкви, але окремий статус-привілей, яким Успенське Братство у Львові користувалося і який поширився також по цілому

краю на інші братства. Маю тут на думці привілей «ставропігії», тобто вилучення з-під влади місцевих єпископів і підпорядкування безпосередньо патріярхові. Це був дещо революційний крок, який у той час дуже обурив наших владик і на думку деяких істориків був поштовхом для них шукати порозуміння з Римом. Але тепер, з перспективи історії, мусимо ствердити, що це було необхідністю. Зрештою, «екземпція» практикується також і в Католицькій Церкві, коли монаші чини підлягають безпосередньо Папі; також і наші чернечі чини (за винятком студитів) підлягають Східній Конгрегації, і такий стан є поважним порушенням помісності Української Католицької Церкви.

Миряни і повнота Христової Церкви

Важко ствердити, чи ця унікальна роль мирян і братств в тодішній Українській Православній Церкві, чи традиційна східня концепція повноти Христової Церкви причинилися до того, що пізніше в офіційних заявах патріярхів і також у еклезіології новіших православних богословів миряни являються не тільки важливим, але суттєвим елементом в житті Церкви. У своїй відповіді на листа Папи Пія IX у справі церковного об'єднання у 1848 р. православні патріархи відписали: «У нас ані патріярхи, ані собори не можуть ввести нового вчення, бо сторожем релігії є саме Тіло Церкви, тобто люд». А православний богослов Хом'яков, коментуючи цю заяву, подав таке висновення: «Незмінна постійність і непомильна правда християнської догми не залежить тільки від ієпархічного стану: її береже повнота, тобто весь люд Церкви, яка є Христовим Тілом». З того виходило б, що непомильність Церкви не є привілеєм одного єпископа, чи навіть всіх єпископів, але цілої Церкви, яка включає, розуміється, також і мирян. Це є контроверсійні погляди, є там багато неясностей і труднощів, але цю ідею церковної соборності щораз більше приймають новіші православні богослови. Також і на Заході в екуменічних діяlogах між католицькими і протестантськими богословами щораз більше починають нуртувати думки, що церковний провід не може накидати авторитетивно вірним свого вчення і своїх законів, але що тут мусить бути «цензус фіделіюм», тобто зрозуміння, згода, прийняття зі сторони вірних. Колегіальність Церкви повинна включити, на їхню думку, не тільки папу і єпископів, але також мирянський Божий люд. Тут можна багато говорити «за» і «проти», можна вишукувати різні труднощі, але треба також признати, що розвиток Церкви піде в якісь мірі по тій лінії, і що цей прогрес є цілком згідний зі східною традиційною ідеєю Церкви як «повноти»: «Повноту Церкви твоєї охорони» — молимось в заамвонній молитві устами священика у кожній нашій Божественній Літургії.

Цікаво буде також відзначити, що визначний англійський богослов минулого століття кард. Джон

Генрі Ньюман у своєму есеї п.н. «Про нараджування з вірними у справах віровчення» ствердив, що в минулому, в часах великих ересей, правдива віра випливала спонтанно з глибини сердець спільноти вірних, які цілковито не були ознайомлені з усіма тонкощами і термінологією богословів.

Після прийняття Унії вплив і роля братств дуже зменшилися в Українській Католицькій Церкві; змінені церковні обставини вже не дозволили їм продовжувати свою колишню діяльність. У 1709 р. Папа Климентій XI окремим декретом загарантував Успенському Братству іхні давні права і навіть іхній ставропігійний статус та підпорядкував їх безпосередньо собі. Створився парадокс; римський Папа, як Патріарх Заходу і член латинської ієрархії, не може вважатися вже самою силою тих фактів надійним заборолом східних церковних традицій і оборонцем Сходу перед латинізаційною політикою Заходу. Цікаво, що вже й після Унії братства старалися далі користати зі своїх давніх прав. Отець I. Нагаєвський у своїй книжці «Патріярхати, іх початок і значення в Церкві та Український Патріярхат» пише ось що: «З Ватиканського архіву довідусьмо, що навіть у деяких наших єпархіях аж до 18 ст. заховався був звичай обирати владик при співучасти мирун; наприклад, по смерті Владики Варлаама Шептицького у Львові 1715 р. ректор Папської Семінарії о. Тромбетті писав до Риму, що клири і братчики свободно обирали своїх владик аж до часу переходу тієї єпархії під владу папи, тому вони обстоюють своє право. Никола Кросновський, голова львівської шляхти, писав папі, що вони мають давній королівський привілей обирати свого владику і жалувався, що митр. Кишка хоче це право обмежити».

В 1788 р. Успенське Братство у Львові перетворилось у Ставропігійний інститут та обмежило свою працю до видавання богослужбових книг. Давнішню ролю мирян оборони прав і традицій Української Церкви починає на себе перебирати світське духовенство, як це виявилось, наприклад, на Львівському Синоді в 1891 р. Миряни співпрацюють далі з духовенством, але вже більше в економічній та культурно-освітній ділянці, а в суто релігійно-церковних справах миряни звичайно голосу не забирали. Також і обрядова реформа Української Грекокатолицької Церкви в дусі наших східних традицій, започаткована Слугою Божим Митрополитом Андреєм не викликала глибшого зацікавлення в мирянських кругах. Ці справи дискутувалися, звичайно, в замкненому колі священиків та семинаристів. Тому і Другий Ватиканський Собор, на якому винесено так багато постанов в користь нашої Церкви, з багатьох причин застав нас неприготованими. Одною з головних причин була непоінформованість і незацікавленість мирянства проблематикою нашої Церкви.

Миряни і Вселенський Другий Ватиканський Собор

Другий Ватиканський Собор (1962-1965) започаткував нову добу не тільки в історії Католицької Церкви, але цілого християнства, а навіть і цілого людства. Цей Собор багато уваги присвятив також мирянам та їхній ролі в Церкві; видано навіть спеціальний декрет про апостолят мирян, а також і в інших соборових документах, як наприклад Догматичній Конституції про Церкву, Конституції про Святу Літургію, в Декреті про екуменізм та деклярації про християнське виховання соборові отці підкреслюють конечність активнішої участі мирян в житті Церкви. В тому дусі Папа Павло VI створив окремим декретом 6 січня 1967 р. Раду Мирян, а 10 грудня 1976 р. перетворив її в Папську Раду для Мирян. Недивно, отже, що Другий Ватиканський Собор у великій мірі причинився до оживлення мирянського руху у цілій Вселенській Церкві, як у східній, насамперед Українській Католицькій, так і в західній, Римокатолицькій.

Ідучи за вказівками Другого Ватиканського Собору та Вселенських Архиєреїв, латинське духовенство та єпархія почали щораз більше заангажовувати мирян до праці у майже всіх ділянках церковного життя: у харитативній (наприклад, відвідування хворих, допомога убогим), у катехитичній, організаційній, журналістично-публіцистичній, екуменічній, а вже найбільше у літургічній.

У передсоборовій Латинській Церкві участь мирян у св. Літургії була дуже пасивна, цілу Службу Божу відправляв властиво сам священик, а вірні відмовляли тоді свої власні приватні молитви. Тепер ситуація докорінно змінилася. Миряни займають місця не тільки в церкві в лавках, але і при престолі: вони читають св. Письмо, пояснюють Службу Божу, уділяють св. Причастя, і то не тільки мужчини, але й жінки. Цей новий рід мирянської участі в житті Церкви називається часто «лей міністрі», тобто «світське душпастирство». Брак священичих покликань (з огляду на обов'язковий целібат) все був і далі є найбільше пекучою проблемою Латинської Церкви і тому також і мирян виховують у тому дусі, щоб вони і своїми дітьми доповняли проріджені ряди священиків, монахів і монахинь, а також, щоб і самі вони, коли виникне потреба, могли в дечому священиків заступити. Це і є той головний аспект активізації мирян у пособоровій Римокатолицькій Церкві. Католицький публіцист Джон Гарві пише у книжці «Церква завтрішнього дня» таке: «З причини зменшення числа священиків миряни мусітимуть щораз більше виконувати функції служителів Євхаристії, катихітів і молитовних провідників там, де не буде досить священиків».

Але роля мирян у Західній Церкві не обмежується тільки до внутрішнього, суто релігійного життя. Миряни беруть участь у парафіяльних радах, де мають великий вплив на цілу діяльність парафії вкліючно з фінансовими справами. Також у Синодах

Римокатолицької Церкви в Німеччині й Голландії, на яких обговорюються важливі церковні питання, представники мирян мають своє місце і забирають голос у тих справах; чогось подібного, на жаль, немає у нашій Українській Католицькій Церкві з огляду на спротив деяких владик. Давніше світських богословів можна було стрінути тільки у Східній Православній Церкві, сьогодні між західними професійними богословами є також і миряни.

Українське і західнє мирянство у пособоровій добі

Другий Ватиканський Собор дав також поштовх до відродження мирянського руху в Українській Католицькій Церкві. Але тут треба також підкреслити, що наш мирянський рух постав з інших причин, поставив собі іншу мету і розвинувся в іншому напрямі ніж мирянський активізм на Заході. Український католицький мирянський рух базується в основному на соборових декретах про Східні Церкви та екуменізм, а менше на соборових документах про світський апостолят. Цей рух у нашій Церкві створився як своєрідна реакція на ненормальне обставини, які дуже нагадують критичний стан Української Церкви 16 і 17 століття: посилені латинізація і національна асиміляція в нашій Церкві, байдужість деяких наших владик до цих загрозливих явищ і відчуженість деякої частини молодшого духовенства від наших церковних і національних традицій. З другої сторони, ватиканська курія, не зважаючи на постанови Другого Ватиканського Собору, що гарантують нам самоуправність та збереження усіх наших східних обрядових, канонічних та богословсько-духових традицій, явно підтримувала цей латинізаційно-асиміляційний курс у нашій Церкві. Це все викликало серед мирян не тільки голосні протести, але і конечність оборонної акції, яка виявилася у мирянському русі. Все ж таки треба б сумніватися, чи цей мирянський рух у нашій Церкві був би постав і розвинувся в такій мірі, як би не приїзд на волю нашого Блаженнішого Патріярха Йосифа. Тут знову насувається аналогія між нашими давніми братствами, які користувалися ставропігійним статусом царгородського Патріярха і нашим сучасним мирянським рухом, яким особливо опікується Блаженніший Патріярх Йосиф.

У противенстві до західнього мирянства, яке в більшості іде по лінії ліберально-прогресивній, головною прикметою нашого мирянського руху є східні традиціоналізм, помісність і патріярший устрій нашої Української Церкви, як також і децентралізацію і колегіяльне правління цілої Вселенської Церкви ми розглядаємо під аспектом повороту до церковних традицій першого тисячоліття. Ці самі питання розглядаються часто на Заході у світлі прогресу і демократизації церковного життя. Так само і справу жонатого духовенства західні ліберальні круги ставлять на тій самій

площині, що справу розводів, штучної контролі народин, абортів, допущення жінок до Тайни Священства тощо. У нас одружене духовенство є частиною церковної традиції, тісно звязаною з християнською мораллю, святістю подружжя, високою гідністю духовного стану.

В останніх двох десятиліттях свідоме, зорганізоване мирянство дуже вплинуло на хід подій в Українській Католицькій Церкві і на зміну нашої церковної ідеології. Завдяки мирянству всі спроби поступової ліквідації нашої Церкви в діаспорі припинилися, а ідеї нашої східньоцерковної самобутності, помісності і патріаршого устрою набрали розголосу і популярності та стали необхідною, єдино правильною базою нашої єдності з Римським Апостольським Престолом. Опираючись насамперед на мирянство, наш Блаженніший Патріярх Йосиф започаткував нову патріаршу добу в нашій Церкві, і ніяка людська сила не зможе вже завернути назад колесо історії. Не зважаючи на інтриги Москви і протести Ватикану, наш Ісповідник Віри записався вже в анналах Помісної Української Католицької Церкви як її перший Патріярх.

Цілковито інакше представляються справи у пособорій Римокатолицькій Церкві. Ця Церква під багатьма аспектами також дуже змінилася. Але тією революційно-динамічною силою, що ці зміни перевела, не було мирянство, тільки нижче духовенство і деякі монаші чини. Вони, ці духовники й монахи, визначили новий напрям в Церкві і потягнули за собою єпархію і мирян. І хоч миряни активно заангажувалися у внутрішньо-релігійному житті Церкви (чого, на жаль, у нас немає) і навіть беруть участь у парафіяльних радах, а то й у синодах, то з другої сторони спостерігаємо у західних католицьких мирян якусь дивну байдужість до справ церковної ідеології, ватиканської політики і загальної ситуації у світі й Церкві. Критичний упадок християнської моралі, головно серед молоді, великі марксистські впливи серед деяких кіл католицького духовенства, безідейність і матеріалізм, повінь порнографії, небезпечні ходи ватиканської «остполітік» — все це чомусь не викликає ніякої глибшої реакції серед римокатолицького мирянства. Відзываються тут і там поодинокі голоси, постають може і деякі малі групи для поборювання тих чи інших загрозливих проявів, але якоєсь масової акції і рішучих протизаходів тут немає. Чи справді західних католицьких мирян цілком не цікавить дальша доля Церкви, цілої західної цивілізації та всього людства, чи може десь глибоко в іхній підсвідомості ще далі залишився дух клерикалізму, мовляв, це справа Папи, єпископів і священиків. А саме миряни, які більше живуть у світі, ніж священики й єпископи, та частіше зустрічаються з проблематикою зла у світі, повинні самі взяти тут ініціативу в свої руки, а не слухняно йти по лінії, яку визначила їм верхівка. Виглядає, що в Західній Церкві мирянство не діє як

есенціальний самостійний елемент у Церкві, тільки якийсь другорядний, побічний, який виконує тільки те, що йому доручає єпископ чи парох. Тому також не можна говорити про якийсь мирянський рух у Західній Церкві, бо де є рух, там є програма, власні ідеї, там є змагання чи навіть боротьба, а цього не бачимо у римокатолицькому мирянстві.

Це, однак, не означає, що в Церкві має бути якась конфронтація між єпархією, духовенством і мирянством. Це є ненормальний стан у нашій Церкві, створений ненормальними обставинами. Нормально у Церкві повинна панувати любов і згода, і всіх її членів повинна єднати спільна відповідальність за добро своєї Помісної Церкви. По різному можна аналізувати проблеми і конфлікти в нашій Церкві: одні винують виключно владик, інші — мирян; правда знаходитьться, без сумніву, десь посередині, а все ж таки мені здається, що від владик треба вимагати більше християнської любові, пастирської второпності і дбайливості за повірене їм стадо. Тут варто пригадати собі незвичайно важливі слова нашого Блаженнішого Патріярха Йосифа про відношення між єпископом і вірними: «Не народ для єпископа, але єпископ і духовні для народу» (Різдвяне послання 1976 року до вірних у Великобританії). Єпископ — це не автократ і ставленик чужих, але добрий пастир, духовний батько, князь Церкви і народу. А мирянство — це не безkritична сіра маса, але Божий люд, важливий та найчисленніший елемент у Церкві, співвідповідальний за долю своєї Помісної Церкви. Щойно таке розуміння Церкви і гармонійної співпраці усіх її членів створить цей ідеальний стан, який дуже влучно з'ясував православний богослов О.Шмеман: «Не сліпий послух, ані не демократія, але свободне і радісне сприйняття всього, що правдиве, шляхетне, будуюче та що веде до Божої любові і спасіння».

о. проф. д-р Петро Б. Т. Біланюк

МИРЯНИ ТА ТРИ ХРИСТОВІ ВЛАСТІ В ЦЕРКВІ — СВЯЩЕНИЧА, ЦАРСЬКА І ПРОРОЧА

Свята Христова Церква, а точніше Церква Пресвятої Трійці, це містерія Христової, а точніше Триєдиної віри. Під містерією нашої віри розуміємо живу і животворящу надприродну і Богом об'явлену дійсність, основану, з одного боку, на історичному факті, а з другого — на постійній, динамічній і безпереривній дії та приявності у надприродному світі. Ця дійсність своїм змістом об'являє святість Триєдного Бога і служить Божій славі, як теж спасенню, освяченю і обоженню всього природнього космосу і Його видимих та невидимих частин і осіб.

Тому свята Церква — це містерія нашої віри і жива дійсність Нового Завіту, Божа Родина, новий Ізраїль, чи святий Божий люд, приготований у Старому Завіті та встановлений Пресвятою Трійцею у Новому Завіті. Вона є ієрархічно упорядкованою спільнотою, що служить поширенню надприроднього Божого царства і спасінню всього всесвіту. Існує вона, як Божа Родина, як доксологічна спільнота, як містичне тіло Христа, отже Його продовження в історії. Душою, динамічним принципом і Духом Божої любові у святій Церкві є сам Святий Дух. Тому свята Церква — це відроджене і святе людство, що через постійне об'явлення, відновлення, відмолодження і продовжування діла відкуплення Божим Сином прямує через Його повноту і у Святому Дусі до Бога Отця.

Тут треба підкреслити, що містерія Христової або Триєдиної віри не міт, ані не легенда, але надприродня дійсність, що переходить і перевищує поняття людського розуму, але не противиться йому, якщо він осянений світлом надприродної віри. Для невіруючого така містерія є мітом, витвором людської фантазії або розбурханого підсвідомого або іраціональне вчення. Для віруючого — це надраціональна, надприродня та свята дійсність, що є поза засягом людського розуму, відкрита Богом для нашого спасення. Вона своїм постійним містичним впливом огортає увесь віруючий світ.

Беручи поняття містерії-Церкви за основу, перейдемо до описового окреслення мирянинів, які має поставити Його в правильному світлі та в стосунку до підставових об'явленіх містерій нашої віри.

Мирянин чи мирянка — це неповторна, видимо-невидима і природно-надприродня містерія раціональної і реляціональної особової істоти. Це

створена Богом людина, яка завдяки дарові та дії віри, надії та любові, стає Його прибраною дитиною, членом містичного тіла Христа Богочоловіка, отже братом воплощеного Божого Слова і святилищем Святого Духа. Тому мирянин є освяченим носієм печаті Пресвятої Трійці і печаті Христа, носієм одної або двох незнищимих печатей святих тайн, тобто св. Хрещення і Миропомазання, що ставлять Його як молодшого брата чи сестру в особливше відношення любові, єдності послуху, співпраці і виміни духовних дібр до старших, отже носіїв печаті третьої характеристичної і неповторної печаті св. тайни Священства або Рукоположення, тобто носіїв духовного уряду-служби. Мирянин є повновартісним динамічно-статичним членом містерії-Церкви, носієм плодів та дарів Святого Духа, свідком відкритих Богом правд і надприродної дійсності, членом доксологічної та есхатологічної спільноти, що живе у світі й поширює Боже царство службою для спасення всього космосу. Мирянин — це член вибраного люду, спроможний приносити природні й надприродні жертви. У ньому діє Святий Дух своєю присутністю та своїми харизмами. У ньому постійно об'являється, відроджується і вочоловічується Христос Богочоловік, з яким через Його совершеність і у Святому Дусі мирянин стремить до Бога Отця.

Після цього описово-догматичного окреслення зайде говорити про високу гідність миряніна чи мирянки і зайде включати слово «гідність» у якунебудь дефініцію мирянського стану. В поясненнях вищепереданого окреслення звернемо увагу тільки на найістотніші елементи, а саме: Церква як Божий люд, є живою у Христі як цілістю, а також Святий Дух замешкує її як цілістю. Тому у відношенні до надприродного життя у Христі і у Святому Дусі немає упривілейованого становища в Церкві. Всі потребують ласки, і всі мають виконувати дії, що випливають з богословських чеснот віри, надії і любові.

Церква, як Божа Родина, як Містичне Тіло Христа, як дар П'ятидесятниці, є побудована органічно і має в собі багатство різнопородних членів, з Божої волі або з особлившої Божої установи. Дія та життя кожного має значення також для інших, а тому існує тільки один збір святих, бо Церква є суспільним тілом і формально-структурною містерією з післанництва Христа, через її участь в Його єдиній і всеобіймаючій силі-владі та трьох урядах Христа-Богочоловіка — священства, царювання та пророцтва. Це удається Святій Церкві та її членам, як співучасникам, двома способами: 1) кожному вірному через св. віру, надію та любов і св. Тайну Хрещення; і 2) вибраним вірним через уділення особлившого авторитету й духовної влади служіння або через св. Тайну Священства чи Рукоположення.

Перший спосіб передачі потрійного уряду

стосується до всіх членів Містичного Тіла Христа. Другий спосіб передачі потрійного уряду стосується Святої Церкви як цілості, що складається з різних членів. Тому то все у Церкві-Тілі походить у Святому Дусі від Бога Отця через Сина — Христа Богочоловіка. В наслідок цього всі члени є духовними, особистими і живучими учасниками в житті Христа як священика, царя і пророка. Деякі, однаке, внутрі тіла є вибрані та висвячені на носіїв священичого, царського та пророчого уряду для загального добра всіх членів Церкви. Це і є істотною різницею між мирянством та ієрархією. Ця різниця не розділює, але єднає та скріплює всю Церкву як тіло, тобто як містерію та інституцію Божу.

Аналогію до вищесказаного виявляє нам ество післанництва. Якщо йдеться про мету та суть післанництва, отже Бога та Його славу, то в Церкві немає жодної різниці між її членами чи станами. Але стосовно титулу, під яким це післанництво виступає, треба розрізнати два види: 1) загальне післанництво, тобто активна співвідповідальність за досягнення мети і виконання завдань і 2) особливе післанництво, тобто вищий ступінь відповідальнosti за досягнення мети і виконання завдань, пов'язане з особливими правами та властями і делегованим провідництвом у післанничій групі чи тілі.

Тому за своєю позитивною дефініцією, мирянин, це освячений і повноправно-відповідальний член Церкви та носій потрійної владі Христа Богочоловіка, тобто священикої, царської та пророчої. За негативною дефініцією, це член Церкви, що не є ані монахом, ані членом ієрархії. Розрізнення між мирянами та ієрархією є з Божої установи і випливає з інтимної структури Церкви. Розрізнення між мирянами і монахами є витвором церковної установи, але воно основане на відповіді, що її дає Христові сама ж таки містерія-Церква, на Його євангельські ради, щоб таким способом здійснити себе як освячений та освячуєчий Божий люд.

Уряд в загальному — це офіційне наділення влади, сполученої із завданнями та обов'язками, що їх хтось одержує в наслідок інституційного чи харизматичного уповноваження. Звичайно носієм влади є якась фізична особа. В економії та історії спасіння, однаке, дійсним носієм духовної влади є сама ж таки Свята Церква. У тій же духовній владі Церкви треба розрізнати різноманітні уряди. Всі вони зводяться, однаке, до влади й уряду самого Христа Богочоловіка, як Месії чи Спасителя і Відкупителя. У першу чергу можливе тут походження урядів у Церкві: Сам Христос Господь установив Церкву, вивінувану в основні уряди. Всі уряди, що постали в Церкві в бігу історії, мають значення в міру їх хісна для тих урядів, які встановив Христос. Також за своїм змістом всі уряди Церкви є вповні залежні від влади та урядів Христа-Месії.

Не маємо часу прослідити довгу і складну історію розвитку богословія про владу та уряди Христа, а з тим про владу та уряди святої Церкви. Остаточно

прийнявся потрійний поділ месіянської влади Христа і Його святої Церкви, а саме у трьох урядах: пророчому або учительському, священичому і царському. Цей поділ прийнявся не лише на Заході, але теж на християнському Сході, бо великий російський православний богослов Сергій Булгаков дуже докладно та обширно опрацював цю тему.

Пророчий або учительський уряд Церкви

Цей уряд має логічне першенство перед усіма іншими урядами, бо свята проповідь і пророче проголошення Богом об'явленої правди або себевідкриття має логічне і часове першенство. Вже в Старому Завіті Мойсей не лише є прообразом Христа і законодавцем від Бога, але теж він є пророком, що натякав на прихід Месії як пророка і учителя (Втор. 18,5; пор. Діяння 3, 22-23). Згідно з євангельськими записами, Христа називали пророком, і він цей титул приймав (Мт. 19, 16-17; 21, 11; Мк. 6, 15; Лк. 7, 16-17; 24, 19; Йо. 4, 19; 6, 14; 7, 40; пор. Мт. 13, 57; Лк. 4, 24; 13, 33). Також титул учителя, що його часто уживали ученики та слухачі Христа, вказує на Його учительський і пророчий уряд (Мт. 8, 19; 9, 11. 12. 38; 17, 24; 22, 16; 23, 8-10; 26, 18; Мк. 5, 35; 10, 17. 51; Лк. 7, 40; 19, 39; Йо 1, 38; 3, 2; 11, 28; 13, 13-14; 20, 16).

Євангельське вчення про Ісуса Христа як про Боже Слово і про Його як Мудрість, Правду, Істину, Світло, Життя і т.п. вказує на те, що до спасіння людина потребує пізнання Бога, Його себеоб'явлення і позитивну Божу волю про спасення людського роду і цілого всесвіту так, як це було подане до відома в історії та економії спасіння. Тому Христос — це у першу чергу конкретне відкриття чи об'явлення Божої спасительної волі, як теж дійсних Божих законів, приписів моралі та обітниць. У Йо. 17, 3 читаємо: «вічне життя у тому, щоб вони спізнали тебе, единого, істинного Бога, і тобою посланого — Ісуса Христа».

Учительський та пророчий уряд Христа є непомильним і дійсно ефективним, бо приносить людству конечне знання віри, яка є конечно потрібна до спасіння. Цей уряд остаточно випливає з того, що Христос — це Друга Особа Пресвятої Трійці, а тим самим знов він волю і відвічну містерію Бога Отця і Святого Духа. Знав він теж спасительну волю Бога Отця. Про це Мт. 11, 27: «Все передане мені моїм Отцем, і ніхто не знає Сина, крім Отця, і Отця ніхто не знає, крім Сина, та кому Син схоже відкриті».

Харизма правди та учительський уряд Церкви випливає з Христового пророчого та учительського уряду, як теж з автентичної делегації, чи передання влади і місії апостолам навчати всі народи. Апостоли передали цю владу своїм наслідникам — єпископам. Загальна пророча місія та учительський уряд перейшли на усіх членів Церкви.

Пророчий або учительський уряд мирян — це безпосередній вислід св. Тайни Миропомазання.

Цією Тайною усі хрещені офіційно одержують власть та обов'язок до публічної ісповіді віри (див. **Догматична Конституція про Церкву**, Ватикан II, пар. 33). Це «печать і дар Святого Духа», що діють в особах мирян, тобто святе помазання і вилляття самого Святого Духа або примінення містерії святої П'ятидесятниці з усіма дарами і плодами Святого Духа. Місце дії публічної ісповіді святої віри для мирян — це в першу чергу світський світ, всі сфери їхньої щоденної праці й життя, тобто теж іх політичне, суспільне, культурне і родинне життя. Цей уряд виконується або переводиться в життя постійним свідкуванням християнського життя віри, надії та любові. Це життя свангельських і богословських чеснот. Це містична єдність з життям і діяльністю Христа Господа, що є дорогою, правдою і життям. Тому кожний мирянин є покликаний свідкувати словом і ділом перед невіруючим світом, бо всі є зобов'язані нести світло святої віри, доброту святої надії і силу святої любові у всі прояви щоденного життя і буття. Багато мирян з огляду на одержані харизми Святого Духа, чи може навіть в наслідок обставин їхнього життя, проявляти сильну іх пророче покликання та учительську місію. Серед цих мирян вирізняються батьки, що словом, ділом і прикладом навчають своїх дітей правд святої віри; дальше, як катехити для тих, які запитують про зміст Христової віри; як науковці-богослови, що живуть і діють в науковому світі; як культурні працівники і мистці, що збагачують світлом віри скарбницю людства тощо. Тому миряни є зобов'язані стреміти до глибшого пізнання об'явлених правд віри і постійно просити у Бога дару мудrosti, щоб належно проаналізувати, пізнати та просвітити світлом віри той світ, у якому вони живуть.

Для пророчого чи учительського уряду мирян необхідними є Святі Тайни, що плекають життя віри та створюють вічне життя в небі. Тому миряни мусять бути носіями святої надії на життя вічне і спасення цілого світу. Тому теж вони мусять стати справедливими суддями цього світу. Тобто, вони мусять хвалити і підсилювати всі добре осяги людського життя, технології, цивілізації і культури. Але теж вони мусять мати відвагу виконати свій пророчий обов'язок і осуджувати світ за його гріхи проти людства, проти природи, а головне проти Божого закону.

Без сумніву цього роду важлива функція пророчого чи учительського уряду мусить постійно стояти у відношенні до харизми правди цілої Христової Церкви, тобто мусить керуватися «змислом вірних» і порушатися у сфері православія, тобто у сфері відкритих Богом правд. Тому мірилом дійсного православія для учительського чи пророчого уряду мирян мусуть бути безпосередньо їх душпастири, а посередньо Святе Письмо, Свята Літургія, писання Святих Отців Церкви, рішення Вселенських і помісних соборів, богословські твори, катехизми тощо.

Цього роду діяльність мирян може стати причиною розвитку богословського пояснення правд віри та богословської аналізи сучасного світу. Святий Дух подає ласки і харизми деяким мирянам, щоб таким чином оживити, обновити й розбудувати Святу Церкву або Боже Царство на землі.

Священичий уряд

Святий Апостол Павло у **Посланні до свреїв** (7, 26-27), після довгої дискусії священства Христа пише: «Якраз і годилося, щоб ми мали такого первосвященика непорочного, відлученого від грішників і вищого за небеса, який не має потреби, як архиєреї, щодня приносити перше за власні гріхи жертви, а потім за гріхи народу, бо він зробив це раз, принісши себе самого в жертву». Священство Христа Господа можна розглядати під двома аспектами: 1) священство відвічного Божого Слова і Сина Божого **внутрі** Пресвятої Трійці і 2) священство вочоловіченого Божого Слова або Христа Богочоловіка, що стоїть у відношенні до сотвореного світу.

Перше внутрішньо-Троїчне священство Божого Слова є вічним. Це тому, що друга особа Пресвятої Трійці, як Божий Син, носить священичий характер у відношенні до Бога Отця. Божий Син приносить вічну жертву Богові Отцеві, як вічний Архиєрей. Бог Отець у вічності приймає вічну жертву свого Сина Вічного Архиєрея. Святий Дух є Духом любові Пресвятої Трійці, як теж офіційним свідком та амбієнтом, у якому відбувається вічне приношення і приймання священичої жертви.

Друге зовнішньо-Троїчне священство воплочено-го Божого Слова Господа нашого Ісуса Христа вказує на його ролю як посередника між Богом і людьми та цілою сотвореною дійсністю. Як вічний Архиєрей, Христос Богочоловік приносить себе в жертву. Він бо і єсть досконалою і освяченою жертвою, бо приносить сам себе, щоб почитати, славити, дякувати, просити й перепрошувати Бога Отця. Він є безконечно приємною жертвою Богові Отцеві, що поновно встановлює інтимну єдність між Богом і людьми, що була знищена через гріх. Знаком прийняття жертви і знаком прощення, що його подає Бог Отець, це дар Святої П'ятидесятниці, або зіслання Святого Духа, що походить від Отця через Сина. Тому жертва Христа Богочоловіка є остаточною і вічною жертвою безконечної вартості. Вона є теж вислідом вочоловічення Божого Слова, що прийняв людську природу і повне історичне існування людини, крім гріха, щоб теж у своїй людській природі принести криваву жертву на хресті.

Загальне священство мирян, хоча різне від служачого священства, є все таки правдивим духовним священством, а не якоюсь собі лише метафорою. Всі миряни силою святої Тайни Хрещення містично вмерли для гріха, а воскресли у Христі Ісусі. Вони містично пов'язані з Христом та

втілені у Його Містичне Тіло, а тим самим учають у всіх ласках та благодатях свого Голови. В тому теж у Його Священстві. Тому кожний мирянин виконує це священство у приношенні жертви, молитов, праць, радостей і страждань. Ціле своє життя у всіх аспектах кожний мирянин може приносити як духовну жертву Богові Отцеві через Сина і у Святому Дусі. Більше того, на підставі свого загального священства, кожний мирянин є уповноважений активно учащати в літургічних відправах, особливо у святій і Божественній Літургії або святкуванні й приношенні Пресвятої Евхаристії. Робить це мирянин у тісній єдності з правлячим священиком чи священиками, тобто з єпископами, пресвітерами і дияконами. Це виразно висловлене у приношенні хліба і вина на початку відправи Божественної Літургії, яке у нас, на жаль, затратилося. Символічно воно означає приношення самого себе у жертву зі всім добром, що його мирянин має, і зі всім, чим він є.

Це загальне священство мирянин виконує теж у всіх літургічних діях, у прийманні всіх святих тайн, у приватних молитвах, жертвах, милостинях тощо. Особливо у прийманні тайни Супружжя або Подружжя мирянин діє, як член священичого роду, бо він містично наслідує подружжя між Христом і Його Святою Церквою.

Дуже часто покликають мирян до виконування певних літургічних дій, як читання Апостола чи інших частин літургічних відправ, свіченосця, пристоящого тощо. Як у старині, так і в новіших часах миряни дістають особливий дозвіл приносити святу Евхаристію хворим чи ув'язненим, а тим самим не лише заступають правлячих священиків, але теж виконують своє загальне священство.

Царський уряд

Христос як Агнець Божий є «владикою над владиками» і «цар над царями» (Откр. 17, 14). Він теж Господь живих і мертвих (Рим 14, 9). Він має всю владу на небі і на землі (Мт. 28, 18). Христос є теж Вседержителем, тобто царем і володарем цілої створеної дійсності (Єфес. 1, 22). Христос передав цю царську владу і силу своїм ученикам, щоб вони могли стати вільними у правдивій царській свободі. Духовна свобода і духовна влада — це характеристичні риси правдивого царського сану мирянина у Христі Ісусі. У першу чергу це означає свободу від зв'язі гріха (Йо 8, 36). Дальше, це значить свобода Божої Дитини і свободій доступ до Бога Отця через Сина і у Святому Дусі, як наслідник і частина насліддя Божого. Царський уряд мирянина означає теж владу над усіма створеними добрами, щоб привести їх до належної природної досконалості, до завершення Божих плянів та на добро людського роду. Остаточно ця влада дана мирянам на прославу Триєдного Бога. Тому всі миряни зобов'язані пізнати найглибше значення і вартість всього творива, як теж його ролю у гармонійній прославі

Бога. Царська гідність мирянина не дає йому прямої влади над іншими особами, за винятком батьків у відношенні до дітей, або як помічники єпархії в управі церкви. Як царські діти, миряни мають повну владу свободіно входити у всі ділянки суспільного життя і діяльності, тобто в науку, мистецтво, суспільство, політику, економію, щоб таким чином людська спільнота була на всіх ступенях проникнута духом Христа.

В заключенні треба пригадати, що ніде немає офіційного твердження, що спасительна служба Христа Богочоловіка відбувається в ділянках його Трьох урядів, тобто пророчого, священичого і царського. Дальше треба ствердити, що ці три уряди не стоять якось непов'язані один біля одного, але що вони себе взаємно проникають, доповнюють і кваліфікують. Тому кожний уряд носить у собі характеристики інших двох урядів. Це саме відноситься до урядів церкви та поодиноких мирян. Все ж таки, цей поділ є дуже допоміжний в богословських дослідах містерії-церкви та її членства. Не має сумніву, що це лише початок застанови над містерією мирянства, а тому ще багато праці перед нами і вченими богословами, щоб якслід розпрацювати богословіє мирян.

Богдан Лончина

МИРЯНИ У СВІТЛІ

ІІ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ

1. Понад тридцять років тому...

Тридцять років тому, один католицький єпископ сказав про мирян у Церкві ось що: «Від довгого часу ми розуміємо, що людина, яка сидить у церковній лавці, є не тільки пасивним предметом, але й активним підметом». І далі він додав з певною дозою сарказму чи гумору: «Ми навіть признали, що вона має деякі права, крім права на християнський похорон, і що має деякі обов'язки, крім щонедільного обов'язку складати доляра на тацу»¹.

Колись, в апостольських часах, миряни, себто світські християни, брали активну участь у житті Церкви. Пізніше, головно від протестантської

реформації, католицькі богослови не звертали уваги на ролю мирян у Церкві. У часах перед II Ватиканським Собором, а зокрема від часу, коли в Церкві започатковано т.зв. «Католицьку акцію» у 20-тих та 30-тих роках ХХ ст., зросло в Католицькій Церкві зацікавлення мирянами та іх ролею в житті Церкви. А Папа Пій XII, у своїй промові до колегії кардиналів, 20 лютого 1946 р., сказав: «Миряни знаходяться на фронтовій лінії життя Церкви, і саме через них вона є життєдайною основою людської спільноти. Отже вони, головно вони, повинні мати щораз то яснішу свідомість не тільки того, що вони належать до Церкви, але що вони є Церквою, себто спільнотою вірних на землі під проводом її спільногого голови, папи, та єпископів, що перебувають у злуці з ним. **Вони є Церквою**².

II. Миряни та наука про Церкву

Ця епохальна зміна у погляді на ролю мирян у Церкві стоїть у зв'язку із зміною чи радше з поширенням розуміння Церкви, як це викладає наука про Церкву, т.зв. еклезіологія. До 1300 р. не було в Католицькій Церкві жодного трактату про Церкву. На цю тему починають богослови писати щойно від 1301 р., в першу чергу на тему ролі та влади папи в Церкві. З часом починає ставати яснішим поняття, що таке Церква, і викристалізовується погляд, що Церква — це: 1) спільнота вірних (*congregation, societas, coetus, cōgrupis, communio fidelium, populus christianorum*), створена Святым Духом, та 2) цілість засобів до спасіння, отже, ціла система догм, св. Тайн, влади та священослужіння, що його виконують під певним апостольським наглядом.

Отже, хоч Церкву розуміли богослови, як одне Христове Тіло, але все ж таки розрізняли в ній два аспекти: 1) спільноту вірних та 2) збір засобів до спасіння, себто установу чи інституцію під проводом єпархії. Ця інституція має виконувати роль посередника між вірними та Святым Духом, має посередничати між Богом та мирянами у їх змаганні до спасіння й вічної злуки з Богом.

Протестантизм відкинув поняття Христової Церкви як інституції, а вважав Церкву тільки за зібрання вірних, за народ без священства та єпархії; тим самим відкинув поняття духовенства, як посередника між вірними та Богом. У відповідь на це католицькі богослови так завзято боронили Церкву як інституцію та законність священства, що обмежили Церкву майже виключно до поняття духовенства без вірних християн. Протестанти потрапили в одну скрайність, а католики — в другу. Така односторонність довела, з одного боку, до занадто великої ролі мирян у Церкві в різних протестантських сектах, а, з другого боку, до повної пасивності мирян у Католицькій Церкві, де миряни мали звичку тільки одержувати, а не активно співпрацювати з духовенством над справою

розвитку Церкви на землі та над справою спасіння. Миряни приzwичaлися одержувати від духовенства християнську правду в готовій формі і гим самим затратили всяку ініціативу. Це довело до того, що католицькі богослови почали ігнорувати ролю мирян у Церкві, малоючи не вважаючи, що миряни існують поза Церквою, а не в Церкві, хоч вони творять 98% християн.

III. Миряни у ХХ ст.

Католицькі богослови ХХ ст. почали більше придивлятися до проблеми ролі мирян у Церкві та основніше студіювати її, починаючи від Старого Завіту, де слово «лабс» (що від нього походить слова *lay, laity, layman*) означало народ Божий, народ, посвячений Богові, у противагу до поган. Папа Пій XI започаткував т.зв. «Католицьку акцію», себто активну участь мирян в апостольській діяльності Церкви. Поволі приходило зрозуміння, що на Церкву складаються два елементи, один згори, що йде від джерела святости, від Бога; і другий — знизу, що йде від світу, від історії, від мирян, що живуть у світі та своєю дією на цій землі мають працювати над ділом спасіння людського роду.

Численні публікації на тему ролі мирян у Церкві, що з'явилися ще перед II Ватиканським Собором, привели до того, що цією справою вперше в історії вселенських соборів зайнявся II Ватиканський Собор, який відбувся в Римі від 1962 до 1965 р. Доказом великої уваги, яку присвячено мирянам, є факт, що майже в кожному з 16 документів, випрацюваних і проголошених цим собором, є якесь згадка про мирян. Зокрема мирянам присвячені: А. II та IV розділи Догматичної конституції про «Церкву», *Lumen gentium* (з 21.XI.1964 р.); Б. Цілий декрет про «Апостолят мирян», *Apostolicam actuositatem* (з 18.XI.1965 р.); В. Деякі частини декрету про «Місійну діяльність Церкви», *Ad gentes* (з 7.XII.1965 р.); Г. Деякі параграфи Пасторальної Конституції про «Церкву в модерному світі», *Gaudium et spes* (з 7.XII.1965 р.).

Під час самого Собору та під час його появилися дальші праці богословів про мирян у Церкві³. Про мирян згадують теж часто папи Павло VI та Іван Павло II у своїх енцикліках, листах та зверненнях. Так само французький та італійський єпископаги, які вели перед у студіюванні проблеми мирян у Церкві, присвятили багато уваги цій справі. Постала нова ділянка науки, т.зв. богословіє **мирянства**, що досліджує ролю мирян у Церкві на основі Божого Об'явлення. Постала «Папська Рада для Мирян», як окрема декантерія чи пак міністерство Апостольської Столиці, на чолі якої стоїть один з кардиналів.

Як бачимо, справа мирян поступила дуже сильно вперед. Дехто твердить, що з хвилиною проголошення декрету про «Апостольство мирян» у 1965 р. почалася в Церкві нова епоха — епоха мирян.

Поняття мірянина належить до гаїнства Церкви. Несхематичний зв'язок із словника еклезіології, науки про Церкву. Тому, знаючи, що кажуть соборові документи про Церкву, можемо краще зрозуміти до ю мірян у Церкві. Догматична конституція про Церкву. *Lumen gentium*, впроваджує дещо новий елемент, хоч він і не такий і новий, а тільки забутий, дефініцію Церкви і підкреслює, що Церква — це **Божий Люд**. Цій справі присвячений цілий ІІ розділ цієї конституції.

«В кожному часі й кожному народі приємний Богові кожний, хто боїться Його й чинить правду. Все таки Бог забажав освятити й спасти людей не індивідуально й без зв'язку одних з одними, але забажав створити з них один народ, який признавав би Його в правді й вірно Йому служив»⁴. Колись Господь покликав тільки ізраїльську громаду до повноти свого освяченого народу, а Христос покликав на членів Божого Люду не лише юдейів, але й паган. І цей Божий Люд має за голову Христоста, за свою основу — гідність і свободу Божих дітей, за закон має заповідь любові, а за ціль — Боже царство. Він має служити Христові як «знаряддя спасіння для всіх», як «світло світу і сіль землі»⁵. Цей Божий Люд «називається також Христовою Церквою»⁶.

Ось нове поняття Церкви, нова її дефініція: Церква — це Божий Люд, себто Церква — це всі мі, духовні та міряни. А стали ми членами Церкви, членами Божого Люду, через св. **Тайну хрещення**, що зобов'язує нас «визнавати перед людьми віру, що Її ми одержали від Бога через Церкву»⁷. Ще тісніше зв'язує нас з Церквою св. Тайна миропомазання, що зобов'язує нас «до поширювання віри словом і ділом та до її оборони»⁸.

«Всі люди покликані до нового Люду Божого»⁹. Це значить, що Божий Люд має вселенський, універсальний характер, що він має поширитися «на всі народи і на всі віки»¹⁰. Це його перша прикмета: **універсальність**. А друга його прикмета це те, що Божий Люд сам у собі зрізничкований і складається з різних груп, себто він різнопородний. Є в ньому священики, є монахи, є різні помісні Церкви, «що втішаються власними традиціями»¹¹, є міряни. З Церквою злучені теж усі інші, що охрещені й називають себе християнами, хоч не зберігають єдності з наслідником св. Петра, отже не є католиками. Знову ж ті, що не прийняли Євангелії, ті, що неохрещені, отже нехристияни — наприклад жиди, мусулмани та інші, що шукають Бога — вони також скеровані на шлях до Бога. Отже, **різнопородність** — це друга важна прикмета Божого Люду. Вселенськість чи універсальність та різнопородність — це прикмети, що характеризують Божий Люд.

У. Хто такі міряни?

Все те, що ІІ Ватиканський Собор висловив у розділі про Божий люд, належить однаково до трьох традиційних станів у Христовій Церкві, а саме до духовенства, до ченців і до мірян. Однаке, Собор признає, що мірянам — чоловікам та жінкам треба присвятити окрему увагу, бо вони займають окреме місце в Христовій Церкві. Тому Собор присвятив спеціальні розділи не тільки єпархії та чернецтву, але теж і мірянам.

Хто такі міряни? До недавна традиційною дефініцією мірянина була дефініція єпископа Картагені св. Кипріяна (†258 р.), що мірянин — це той, який не є єпископом, ні священиком, ні діаконом. Ця негативна дефініція не вдовольняла модерних католицьких богословів, тому вони почали цікавитися цією проблемою та студіювати її в більш позитивному виді, шукаючи відповіді на питання, чим мірянин є, а не на питання, чим він не є. У висліді цих студій Собор підкреслив факт, що міряни дають великий вклад праці для добра Церкви, і ось що сказав про єпископів і пастирів: «Вони знають, що їх поставив Христос не на те, щоб вони самі перебрали на себе увесь тягар спасительської місії Церкви в світі, але що їх світлий уряд є пасти вірних та призначав іх служіння й харизматичні дарування так, щоб усі співпрацювали, кожний у питомий собі спосіб, для загального добра»¹². Цим самим Собор ясно висловив думку, що міряни — це не пасивні предмети в Церкві, але що вони мають свої завдання в її спасительській місії.

І тепер Собор дає ось таку дефініцію мірян:

«Під іменем мірян треба розуміти всіх християн, за винятком членів священичого чину та чернечого стану, встановленого в Церкві, отже християн, які, втілені в Христа через хрещення, становлять Божий Люд, беруть участь, у відповідний спосіб, у священичому, пророчому та царському уряді Христа і виконують у Церкві та в світі свою частину місії, властивої цілому християнському народові»¹³.

Ось дефініція мірян, встановлена ІІ Ватиканським Собором. Продовжуючи цю дефініцію, Собор зокрема підкреслює **світськість** чи **світський характер** мірянина, який живе у світі і бере участь у родинному й громадському житті світу, у противагі до священичої функції чи монашого стану, які, в основному, не мають займатися земськими справами, а тільки Божими. «До мірян належить, — вказує Собор, — займатися земськими речами та, впорядковуючи їх по-Божому, шукати Божого Царства»¹⁴. Інакше кажучи, міряни покликані до тієї самої остаточної цілі, що духовні, до шукання Божого Царства, до спасення, але вони маються сягнути її, займаючись справами цього світу та виконуючи певну працю на землі. Це зокрема важне в нашому столітті, коли після Другої світової війни, через технічний розвиток, християнин опинився перед новою секуляризацією та атеїзмом. Люди

почали покидати Церкву, з'явилися клічі, що «Бог помер». Церква побачила, що само духовенство не дасть собі ради, що йому до помочі мусить прийти миряни в ділі евангелізації світу, що вони можуть і повинні виконувати ролям світських апостолів.

З дефініції мирян, прийнятої на Соборі, бачимо, що гім важним актом, через який людина стає членом Церкви, себто початком та основою її членства в Божому Люді, є хрещення.

Ця св. Тайна є спільна всім християнам, всьому Божому Людові, духовним і світським, вона лучить їх усіх в одне. Пізніше члени Божого Люду приймають різні функції чи стилі життя — одні стають духовними, інші монахами, ще інші, а їх є найбільше — мирянами. Церква може виконати свою місію тільки тоді, коли різнопородні функції, що їх виконують члени Божого Люду, гармонізують одні з одними і служать одній і тій самій цілі. Перевага одних над другими веде до т. зв. клерикалізму або антиклерикалізму чи секуляризму, відомих феноменів у суспільних системах, а це викликає в суспільстві нездорове замішання.

VI. Участь мирян у священичій, пророчій та царській владі Христа.

У дефініції мирян сказано, що вони беруть участь у священичому, пророчому та царському уряді Христа. Що воно значить?

1. **Священическа служба мирян.** Священство, в загальному, зв'язане з жертвою. Богослови пояснюють, що священство — це така прикмета людини, яка робить її здібною стати перед Богом і принести сприємливу Йому жертву, щоб одержати від Нього ласку, а тим самим бути з Ним у злуці та приязні⁹.

Найвищий священик — Христос — приніс себе в жертву Богові за спасення людського роду. Христос-священик передає частину свого священичого уряду мирянам, щоб славити Бога і спасти людей. Цей уряд називаємо загальним священством мирян, і його миряни здійснюють за допомогою св. Тайн, чеснот і добрих діл.

Собор каже про мирян: «Всі їх діла, молитви та апостольські ініціативи, подружнє та родинне життя, щоденна праця, відпочинок духа й тіла, якщо вони виконуються в дусі, ба навіть життєві прикористі, якщо їх переносимо терпеливо, стаються „духовними жертвами, присмінами Богові“»¹⁰, іншими словами — священичими актами. Всі ці речі миряни приносять у жертву Богові під час Божественної Літургії разом із жертвою Господнього Тіла, яку приносить священик, отже миряни виконують таким способом свою священичу місію.

Це священство називаємо загальним священством мирян. Крім нього є ще ієпархічне священство, що його мають єпископи та священики та яке вони одержують окремим способом — через висвячення та рукоположення; воно існує від апостольських

часів. Головне завдання ієпархічного священства — приносити в імені цілого Божого Люду євхаристійну жертву Богові під час Божественної Літургії, керувати Божим людом та оформлювати його.

Загальне священство мирян та ієпархічне священство різняться між собою, але вони теж зв'язані одно з одним, бо мають своє джерело в священстві Христа.

2. **Пророча служба мирян.** Пророцтво — це те саме, що навчальна функція, магістеріюм Церкви. Очевидно, що слово це означає також передбачування майбутнього. Найважливішу роль в навчальному уряді Церкви грають, самозрозуміло, єпископи, що мають обов'язок дбати про чистоту Христової віри. Однаке, тут є теж і місце для дій мирян. Не забуваймо при тому, що першими богословами були миряни — св. Юстин (згинув як мученик у 165 р., автор «Оборони християнської релігії»), Тертуліян (150-220 р.), Оріген (185-254 р.).

Вклад мирян у навчання християнської віри може бути дуже помітний; це теж обов'язок усіх тих членів Божого люду, що живуть у світі й займаються світськими справами. Миряни можуть бути й повинні бути успішними пропагаторами християнської віри, якщо своїм життям дають свідоцтво вірі та безстрашно визнають її, включно до мучеництва. Особливо важливими в цій ділянці апостоляті мирян є подружжя та родина, в якій члени подружжя мають бути для себе та для дітей свідками віри та любові Христа; родину богослови навіть називають малою Церквою.

І Собор ясно каже: «Навіть коли миряни займаються земськими справами, вони можуть і повинні виконувати цінну працю для навчання світу Євангелія»¹¹. Часом, коли бракує священиків, або в країнах, де релігію переслідують, як от тепер в Україні, роля мирян стає дуже важливою, бо часом вони одинокі можуть навчати віри других, насамперед молодь. «Тому миряни, — вказує Собор, — нехай пильно стараються зглибити об'явлену правду і з настірливістю благають Бога про дар мудrosti»¹². Значну роль в навчальній ділянці відограли письменники, наприклад — Паскаль, Шатобріян, Честертон, Данте, — які в своїх творах дали свідоцтво своєї віри, пояснювали її та боронили її. Свідоцтво віри дали також інші мистці — малярі та композитори, доступними собі мистецькими засобами («Месія» Генделя, «Пісня» Міkel'янджельо, «Тайна вечеря» Леонардо да Вінчі тощо»).

3. **Царська служба мирян.** Христос одержав не тільки священичу та пророчу місію, але й царську, панівну. «Йому підчинені всі речі, аж поки він сам себе та всі сотворіння не підчинить Отцеві»¹³, каже Собор. У цій своїй царській місії Христос закликає до співпраці всіх людей. Їх царська влада — це влада над гріхом, це тріумф над спокусами тіла, це влада над світом. І далі каже собор: «Через мирян Христос бажає поширити своє царство правди і життя,

царство святости й благодаті, царство справедливости, любови й миру»¹².

Зокрема, миряни повинні допильновувати того, «щоб створені речі, за допомогою людської праці, техніки та суспільної культури, були вжиті на благо усіх людей, щоб вони були краще розподілювані між ними й причинилися на свій спосіб до загального поступу в людській та християнській свободі»¹². Миряни теж мають за завдання оздоровити установи та умовини в світі, якщо вони ведуть до гріха, мають теж внести моральні вартості в людську культуру й творчість та в іншу діяльність людей.

УІІ. Миряни та ієрархія

Відношення між мирянами та ієрархією й духовенством основане на концепції Божого Люду. Воно не має бути відношенням володарів до підданих, але батьківське та братнє відношення Божих дітей одних до других, яким Господь призначив різні функції та обов'язки в справі спасення людського роду.

Миряни «мають право одержувати обильно від священних пастирів,— каже Собор,— духовні добра Церкви»¹³, тобто Боже слово та св. Тайни; миряни мають інформувати їх також про свої потреби та побажання. І Собор додає: «Відповідно до свого знання, компетенції та престижу, яким втішаються, вони (миряни) мають право, а деколи й обов'язок виявити свою думку на справи, що відносяться до блага Церкви»¹³. Це вони повинні робити через відповідні органи, встановлені Церквою, наприклад, через душпастирські ради, синод тощо і при тому завжди користуватися правою та второпністю і робити це з любов'ю та пошаною до духовних провідників.

Повище наведене ствердження Собору дуже важне, бо воно признає мирянам право забирати голос у церковних справах. Це дуже логічне й самозрозуміле рішення, бо ж миряни стали повновартними членами Церкви через св. Тайну хрещення, отже, як члени Церкви, вони мають право висловитися в різних справах спільноти, до якої належать. Але одночасно Собор остерігає: не кожний має право це робити, а тільки той, що розуміється на справі й має відповідний престиж у християнській спільноті. Наши старовинні братства часто користувалися цим правом устами своїх визначних представників.

Далі, Собор взыває миряни, щоб вони «із християнським послухом» швидко приймали рішення пастирів, як учителів та керівників Церкви, і молилися за них, бо вони мусітимуть колись здати звіт за наші душі.

В цьому самому розділі про мирян є також мова про відношення пастирів, себто єпископів і духовенства, до мирян. Собор закликає священних пастирів признавати й пам'ятати про гідність та відповідальність мирян у Церкві. Зокрема, закликає

їх користуватися радою мирян, доручати їм різні обов'язки, залишати їм свободу й поле дії, ставитися уважно та з любов'ю до їх ініціативи й побажань.

Собор доручає також декастеріям Римської Курії, щоб вони, більше ніж у минулому, засягали думки мирян, які визначаються чеснотами, знанням та досвідом, щоб і вони займали відповідне місце в житті Церкви¹⁴.

Собор підкреслює, що відносини між мирянами та пастирями повинні бути родинні, бо таким чином серед мирян зростає почуття власної відповідальності, і вони краще співпрацюють з пастирями. Знову ж священні пастирі, скріплена досвідом мирян, можуть відповідніше робити рішення у справах духовних та земських.

З цього бачимо ясно, яку велику увагу присвячує Собор рівновазі й гармонії, що повинні б існувати у відношенні між мирянами та пастирями. Це для того, щоб «Ціла Церква, скріплена всіма своїми членами (могла) успішніше виповнити свою місію для життя світу», а цією місією є покликання всіх до святости, без уваги на те, чи вони належать до ієрархії чи до мирянства.

УІІІ. Висновки

1. Другий Ватиканський Собор впровадив нове поняття Церкви як Божого Люду, не заперечуючи цим попередніх дефініцій Церкви, а тільки наголошуючи інший її аспект. Членами Божого Люду стають вірні через св. Тайну хрещення, їх членство в ньому постійно скріплюється через інші св. Тайни, а головно через св. Тайну Євхаристії.

2. Собор підкреслив велику гідність мирян, як повновартих членів Божого Люду, Церкви. Підкреслив теж їх великі обов'язки в ширенні Христової благовісти, починаючи від родини, а кінчаючи на участі в місійній праці в цілому світі. Підкреслив їх світськість, себто перебування і працю в світському житті та їхні завдання в світі. Зокрема, звернув увагу на їх велике завдання на територіях, де тепер Церкву переслідують, тобто в країнах поза Залізною заслоною, бо є дуже правдоподібним, що там через довший час віру зберігатимуть самі тільки миряни.

3. Собор встановив, яке повинно бути взаємовідношення між мирянами та ієрархією, підкреслюючи потребу гармонійного відношення одних до других, потребу співпраці між ними та обов'язки одних і других у взаємному відношенні. Все це Собор дуже підкреслив у своїх рішеннях, бо коли гармонія та співпраця між ієрархією та мирянами захищані, тоді в Церкві виникають конфлікти, що приносять шкоду християнському життю.

ІХ. Українські миряни

Нарешті кілька слів на тему українських мирян. Українські католицькі миряни належать до Божого

Люду, себто Вселенської Церкви, через Помісну Українську Католицьку Церкву, бо в українській Церкві ми одержали св. Тайну хрещення та в ній ми є учасниками інших св. Таїн.

У загальному все те, що ІІ Ватиканський Собор сказав про мирян, відноситься і до нас, однаке, всі наші завдання й обов'язки мусять бути склеровані в першу чергу на службу **нашій** Церкві, на службу **українському** Божому Людові. Зокрема загальне покликання до святої зобов'язує і кожного українського мирянина, однаке, за це покликання маємо змагатися в основному в рамках Помісної Української Церкви. Господь поставив нас членами українського Божого Люду і поклав на нас завдання: на ієрархію та духовенство — служити при **українському вівтарі**, а на мирян — змагатися за покликання до святої в **українському світському світі**, за **свангелізацію українського світу**.

Це дуже важна справа в сьогоднішніх часах, бо українська Церква, український Божий Люд у західному світі наражений на пропаганду атеїзму, неморальності, поганського гуманізму, помішання понять добра та зла; знову ж на рідних землях він переносить жахливе переслідування за віру. Там Церкву безпощадно атакує й нищить московський атеїзм, але вона там живе і діє, хоч у катакомбах. Її трагічна доля в Україні мусить заторкувати й нас, поза Україною сущих, бо всі ми є членами того самого містичного Тіла Христового. Терпіння, що їх переносять одні його члени — ті, що в Україні — є також терпіннями всіх інших членів — тих, що в діаспорі. Отже, головна ціль українських мирян це **прямувати до святої через служіння українському Божому Людові, Помісній, Українській Католицькій Церкві**, конкретно — через **свангелізацію українського родинного, культурного, громадського та політичного життя**.

За український Божий Люд треба молитися, його право на вільне існування треба боронити, захищати його помісність, самобутність та релігійну спадщину. Треба теж, — і це дуже важне, — готовувати кадри світських апостолів, які мали б, коли це стане можливим, допомогти знеможеним членам Божого Люду в Україні піднести з ложа і зажити новим життям¹⁵.

Господь поблагословить наші змагання до святої, якщо всі ми — ієрархія, духовенство, чернецтво та мирянство — будемо прямувати до неї разом і гармонійно співпрацювати одні з другими, пам'ятаючи при тому з одного боку про те, що Церквою керує ієрархія, а з другого боку — пам'ятаючи про те, що українські миряни мають своє місце в Церкві. Св. Іван Золотоустий дивився на мирян як на дорадників єпископа; а папа св. Целестин I (422-432) сказав, «що єпископа не можна накидати людям проти їх волі»¹⁶.

Всі ми разом творимо Церкву, і всі ми повинні йти разом. Коли ж настають якінебудь непорозуміння,

їх треба старатися розв'язати. Серед членів Божого Люду завжди будуть існувати непорозуміння, бо ми тільки люди. Їх розв'язувати зобов'язує нас усіх заповідь любові Бога та біжнього.

Отже, єдиність думки і дій серед українських священних пастирів та мирян, почуття спільноти відповідальності за долю Церкви, пошана одних їх других, діялог та гармонійна співпраця одних з другими — це потреба й наказ нашого часу, це те що чого зобов'язує усіх членів Божого. Процес II Ватиканський Собор.

¹. Yves M.J. Congar, *Lay People in the Church*, 1957, c.VII.

². Congar, op. cit. c 49.

³. Rosemarie Goldie, *Lay, Laity, Lality*, A Bibliographical Survey of Three Decades, “Elements for a Theology of Laity”, Vatican City 1979.

⁴. LG (Lumen gentium) II, 9.

⁵. LG, II, ibidem.

⁶. LG, II, 13.

⁷. LG, IV, 30.

⁸. LG, IV, 31.

⁹. Congar, op. cit., c. 145.

¹⁰. LG, IV, 34.

¹¹. LG, IV, 35.

¹². LG, IV, 36.

¹³. LG, IV, 37.

¹⁴. Christus Dominus.

¹⁵. Декрет про «Душпастирський уряд єпископів», I, 10.

¹⁶. Спроба підготовки українського духовенства та світських апостолів до праці серед спустошеного християнства в Україні, коли буде на це можливість дуже важна справа. Вона вимагає окремого обговорення.

¹⁷. Congar, op. cit.c. 233.

З М И С Т

ПРИВІТАННЯ ПАТРІЯРХА ЙОСИФА	3
ПЕРЕДМОВА	5
Богдан І. Лончина: ВІДКРИТТЯ СИМПОЗІЮМУ	6
о. д-р Іван Музичка: БОГОСЛОВІЯ ПРО МИРЯН	7
мгр. Євген Іванків: НАШІ ДРЕВНІ ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА ТА СУЧАСНИЙ МИРЯНСЬКИЙ РУХ У ВСЕЛЕНСЬКІЙ ЦЕРКВІ	14
о. д-р Петро Б. Т. Біланюк: МИРЯНИ ТА ТРИ ХРИСТОВІ ВЛАСТИ В ЦЕРКВІ — СВЯЩЕНИЧА, ЦАРСЬКА І ПРОРОЧА	19
д-р Богдан І. Лончина: МИРЯНИ У СВІТЛІ II ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ	22
ЗМІСТ	28

